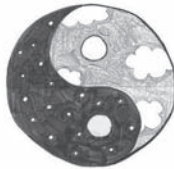

“สายกลาง”

อ.สุภีร์ ทুমทอง

“สายกลาง”

สายกลาง
อ.สุภีร์ ทুমทอง

ชมรมกัลยาณธรรม
หนังสือดีลำดับที่ ๑๖๔
ฉบับรวบรวมทาน
กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ จำนวน ๖,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย

ชมรมกัลยาณธรรม
๑๐๐ ถนนประโคนชัย ตำบลปากน้ำ
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐
โทรศัพท์ ๐๒-๗๐๒-๗๓๕๓, ๐๒-๗๐๒-๙๖๒๔

ศิลปกรรม

ศิริส วัชรสุขจิตร

แยกสีและอนุเคราะห์จัดพิมพ์โดย

บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๑๖ ถนนรัชฎาภิบาล (บรมราชชนนี)
เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๒-๔๒๒-๙๐๐๐
โทรสาร ๐๒-๔๒๔-๑๓๗๒

สีพพานัง รัชมัทนานัง ชินาติ
การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง
www.kanlayanatam.com

ค่านำ

หนังสือ “สายกลาง” นี้ เรียบเรียงจากคำบรรยายในหัวข้อศึกษาและปฏิบัติธรรม ตอนที่ ๔๓ เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๒ ที่เบนท์ของหล่อ โดยได้บรรยายถึงสายกลางในคำสอนของพระพุทธเจ้า ๒ ประการ คือ

๑. ธรรมเทศนาสายกลาง แสดงให้เห็นกระแสชีวิตที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย ไหลเรื่อยไป ไม่มีการหยุดและไม่มีการขาดช่วง ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นเพียงสิ่งที่อิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้นตามกระบวนการอิทัปปัจจยตาปฏิบัติจนสมบูรณ์

๒. ข้อปฏิบัติสายกลาง แสดงข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดดวงตา เกิดปัญญา เป็นไปเพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้อรุณัจฉ เพื่อพระนิพพาน ได้แก่ อริยมรรค มีองค์ ๘ ประการ

ขอนุโมทนาผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำหนังสือเล่มนี้ และขอขอบคุณญาติธรรมทั้งหลายที่มีเมตตาต่อผู้บรรยายเสมอมา หากมีความผิดพลาดประการใด อันเกิดจากความด้อยสติปัญญาของผู้บรรยาย ก็ขอขมาต่อพระรัตนตรัยและครูบาอาจารย์ทั้งหลายและขอโหสิกรรมจากท่านผู้อ่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สุภีร์ ทุมทอง

ผู้บรรยาย

๓ สิงหาคม ๒๕๕๓

ค ำ น ำ ของชมรมกัลยาณธรรม

เรื่องสายกลาง เป็นธรรมที่พระพุทธองค์ ทรงตรัสสอน ท่านอาจารย์สุภีร์ ทุมทอง ได้นำ มาอธิบายขยายความอย่างแจ่มแจ้งเข้าใจง่าย ใน ๒ นัย ได้แก่ พระธรรมเทศนาสายกลางตาม กระบวนการของอิทัปปัจจยตปฏิจจสมุปบาท และข้อปฏิบัติอันเป็นสายกลาง อันได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ นับเป็นเรื่องสำคัญที่ควร ทำความเข้าใจให้ถูกต้อง

ชมรมกัลยาณธรรมขอกราบขอบพระคุณ
ท่านอาจารย์สุภีร์ ทุ่มทอง ที่เมตตาถ่ายทอดธรรม
ที่ถูกตรง เป็นประโยชน์แก่แนวทางปฏิบัติที่ต้อง
ตามพระธรรมคำสอน จึงได้ขอความอนุเคราะห์
บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด
(มหาชน) เพื่อเป็นเจ้าภาพอนุเคราะห์จัดพิมพ์เพื่อ
แจกเป็นธรรมทานในงานแสดงธรรมของชมรม
กัลยาณธรรม ครั้งที่ ๒๒ ซึ่งจะจัดขึ้นในวันอาทิตย์
ที่ ๑๑ มีนาคม ศกนี้ ขอกราบขอบพระคุณในความ
อนุเคราะห์ยิ่งครั้งนี้

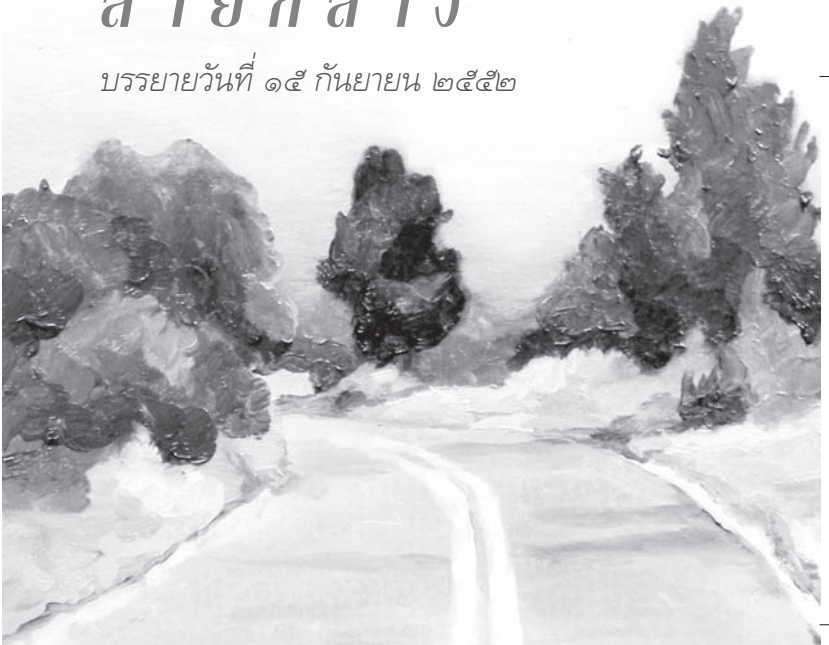
ด้วยความปรารถนาดีอย่างยิ่ง
ทพญ.อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ
ประธานชมรมกัลยาณธรรม

สายกลาง

บรรยายวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๒

๙ สายกลาง

อ.สุภีร์ นุททอง ๙

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย
สวัสดีครับสำหรับผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้บรรยายศึกษาและปฏิบัติธรรมครั้งที่ ๔๓
ชื่อหัวข้อว่า “สายกลาง” คำนี้ก็คงเคยได้ยินจากการ
บรรยายมาแล้วหลาย ๆ ครั้ง

คำว่า “สายกลาง” กับพระพุทธรูปศาสนานี้เป็น
ของคู่กัน เราคงจะได้ยินกันบ่อย ๆ ทางสายกลาง
เทศนาแบบกลาง ๆ อยู่กลาง ๆ มีชดภูมิ ๆ อะไรร
เหล่านี้ละ บางคนยังไม่รู้จะอยู่ตรงกลางยังไง

คำว่า เป็นกลาง หรือ **สายกลาง** หมายถึง การไม่เข้าไปยึดเกาะอยู่ข้างใดข้างหนึ่ง เห็นมันตามที่เป็นจริง ไม่ยึดข้างดี ไม่ยึดข้างชั่ว เพราะมีความรู้เพียงพอ รู้จักดีดีพอ รู้จักชั่วดีพอ ก็เลยไม่ยึดมัน ชาวโลกทั้งหลายพากันยึด เกาะอยู่ข้างใดข้างหนึ่ง เวลาที่คิดว่าฝ่ายนี้ถูก เขาก็ไปเกาะฝ่ายถูก ฝ่ายนั้นผิด เขาก็ไม่เอาฝ่ายผิด นี่ลักษณะของชาวโลก พากันไปเกาะอยู่ข้างใดข้างหนึ่ง เพราะรู้สึกว่ามีสิ่งนั้นสิ่งนี้จริง ๆ จัง ๆ เทียงแท่ถาวร มีตัวมีตน มีตัวเรามีของเรา ดังนั้น ก็ต้องหาที่ให้ตัวตนอยู่ ให้ตัวตนมันเกาะ ชาวโลกเลยพากันไปสู่ที่สุดสองข้าง เป็นความสุดโต่ง สุดชั่ว ฝ่ายดีก็บอกว่ามันดีจริง ๆ จัง ๆ ยึดเอามากอดไว้ ฝ่ายไม่ดีก็บอกว่าไม่ดีจริง ๆ จัง ๆ ยึดแบบผลักใส่ ไปสู่ส่วนสุดสองข้าง บางคนก็ไปยึดข้างใดข้างหนึ่งอย่างเหนียวแน่น ถือทางข้างใดข้างหนึ่งมากเกินไป จนเกิดความเห็นว่า สิ่งที่ตน

อ. สุภีร์ ทุบทอง ๑๑

เห็นนั้นถูกต้องดีแล้ว สิ่งอื่นไม่มีประโยชน์ไร้แก่นสาร
สิ่งที่เรายึดถือเท่านั้นจริง สิ่งอื่นไม่จริง อย่างนี้เป็นต้น

อย่างนี้ก็เป็นพวกที่หลงยึดมั่นถือมั่น หลงไป
เกาะอยู่ข้างใดข้างหนึ่ง ส่วนสายกลางนั้นมีลักษณะ
ที่ไม่เกาะอยู่ข้างใดข้างหนึ่ง เป็นการรู้ทั้งสองข้าง
ตามที่มันเป็นจริง รู้ความจริงของสิ่งต่าง ๆ จนเห็นว่า
มันยึดถือไม่ได้ เพราะมันไม่ได้มีตัวตนจริง ๆ และ
ปฏิบัติต่อมันได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

ปกติเวลาเราพูดถึงความเป็นกลาง ก็มักจะ
กล่าวถึงว่า มีอยู่ก่อนสองฝ่าย มีเราเพิ่มมาอีกฝ่าย
หนึ่ง เป็นฝ่ายที่สาม ฝ่ายเป็นกลาง เราเป็นฝ่ายที่สาม
แต่ในพระพุทธรศาสนา นั้น เน้นการศึกษาให้เกิด
ปัญญา เข้าใจโลกตามที่มันเป็นจริง โลกมันมีสอง
ขั้วของมันอยู่แล้วเป็นธรรมดา มีเกิดแล้วก็มีดับ

๑๒ สายกลาง

มีถู่ก มีผิด มีดี มีชั่ว มีดำ มีขาว มีสูง มีต่ำ นี่เป็น
ธรรมดาโลก โลกมันเป็นอย่างนั้น มีได้ลาม เลื่อม
ลาม มียศ เลื่อมยศ มีสุข มีทุกข์ มีสรรเสริญ มีนินทา

การศึกษาให้เข้าใจความจริงของสิ่งทั้งปวงใน
โลก แล้วไม่ติดข้องกับมัน สุขก็รู้ความจริงของมัน
ไม่หลงติดข้อง ทุกข์ก็รู้ความจริงของมัน ดีก็รู้
ความจริงของมัน ชั่วก็รู้ความจริงของมัน ไม่หลง
ติดข้อง นี่เรียกว่าสายกลาง ธรรมะที่พระพุทธเจ้า
สอนนั้นเป็นเรื่องของสายกลาง สอนให้เกิดปัญญา
เห็นความจริงว่า ไม่มีสิ่งใดที่เป็นอัตตาตัวตนเที่ยง
แท้ถาวร ไม่มีสิ่งใดที่เราควรจะยึดถือเกาะเกี่ยว

คำว่า “สายกลาง” มีอยู่ด้วยกัน ๒ ลักษณะ
ก็คือ

อันที่ ๑ มัชฌิมนธรรมเทศนา

ธรรมเทศนาแบบสายกลาง แบบเป็นกลาง ๆ เป็นพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงความไม่มีตัวไม่มีตน สิ่งที่มีปรากฏเกิดขึ้นนั้น มันไม่ได้มีอยู่ด้วยตัวมันเองจริงๆ มันเป็นเรื่องที่อิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้น เกิดมาแล้วก็ล้วนแล้วแต่เป็นของไม่เที่ยง เป็นของไม่คงทน เป็นของปราศจากแก่นสาร ว่างเปล่าจากตัวตน เรียกว่า **สุญญตา**

คำว่า “**ว่าง**” หมายถึง ว่างเปล่าจากตัวตน ว่างจากความหมายของอัตตา ไม่มีสิ่งที่เป็นตัวเป็นตน เที่ยงแท้ถาวร ไม่ใช่ว่างแบบไม่มีอะไรนะ ว่างแบบ เต็มบริบูรณ์ เต็มบริบูรณ์ในแบบธรรมะ แต่ไม่มี อัตตาตัวตนเข้าไปเกี่ยวข้องในกระบวนการของ ธรรมะ

ธรรมชาติของสายกลาง คือหลัก **อิทัปปัจจยตา**
ปฏิบัติสมบูรณ์ ที่ว่า

เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี
เพราะความเกิดขึ้นของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น
เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี
เพราะความดับไปของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป

ไม่เข้าไปสุดชั่วข้างใดข้างหนึ่ง ไม่เข้าไปยึด
เกาะฝ่ายมีหรือฝ่ายไม่มี ฝ่ายเที่ยงหรือฝ่ายไม่เที่ยง
ฝ่ายถูกฝ่ายผิด ฝ่ายดีฝ่ายชั่ว

มัชฌิมนธรรมเทศนา เป็นธรรมเทศนาที่
พระพุทธองค์ทรงแสดงความเป็นจริงว่า ทุกสิ่งทุก
อย่างนั้น ไม่มีตัวตนถาวรอะไร เป็นสิ่งที่อิงอาศัย
กันและกันเกิดขึ้นเท่านั้น แต่ชาวโลกพากันหลงผิด

อ. สุภีร์ นุบทอง ๑๕

จึงเกิดคำถามผิด ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่มีปรากฏการณ์เกิดขึ้น เป็นครั้ง ๆ เห็นว่ามันเป็นจริงเป็นจัง มีคำถามเกี่ยวกับตัวตน เกี่ยวกับตัวเราของเรา เราทำกรรมอย่างนี้แล้วต่อไปเราจะเป็นยังไง คนนั้นตายเพราะอะไร ตายแล้วไปเกิดที่ไหน อะไรเหล่านี้ หลากหลายเหลือเกิน มีแต่คำถามเกี่ยวกับตัวเราตัวเขา ล้วนเกิดจากความเห็นที่ผิดพลาด พระพุทธองค์ทรงแสดงสภาวะธรรมตามที่มันเป็นจริง ทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นไปตามเหตุปัจจัย เป็นไปในรูปของกระแส เป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยในกระบวนการ

อันที่ ๒ มัชฌิมาปฏิปทา

ข้อปฏิบัติสายกลาง ข้อปฏิบัติที่จะทำให้เกิดปัญญา จะได้ไม่หลงไปยึดติดข้างใดข้างหนึ่ง ที่นิยมท่องกันในธรรมจักร มีความว่า ทางนี้อันตถาคต

๑๖ *สายกลาง*

ตรัสรู้แล้ว ไม่เข้าไปส่วนสุดสองข้าง ไม่เข้าข้าง
หลงมัวเมาหมกมุ่นอยู่ในกามคุณ ไม่เข้าไปยึดข้าง
กามสุขัลลิกานุโยค ไม่เข้าไปยึดข้างการบังคับกด
ข่มตัวเองให้ลำบากเปล่า ๆ ที่เป็นอัตตกิลมถานุโยค
ให้ปฏิบัติตามสายกลาง **ทำให้เกิดดวงตา จักขุภรณ์**
ทำให้เกิดญาณ ญาณภรณ์ ทำให้รู้จักสิ่งทั้งปวง
ตามที่เป็นจริง การที่รู้จักทุกสิ่งทุกอย่างตามที่เป็น
จริงนั้นแหละ ทำให้เกิดศีล สมาธิ ปัญญา เกิด
อริยมรรคขึ้นมา ทางนั้นเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา
แปลว่า ข้อปฏิบัติสายกลาง

ธรรมะตามที่มันเป็นจริงนั้น จะมีพระพุทธเจ้า
เกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม มันก็เป็นอย่างนั้นของมัน
พระพุทธเจ้าบรรลुरूแจ้งแทงตลอดแล้ว ก็นำมาบอก
แสดง แต่งตั้ง เปิดเผย ทำให้เข้าใจง่าย ธรรมะ
ทั้งหลายนั้นมันเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยของมัน

อ. สุภีร์ นุบทอง ๑๗

อย่างนั้น ไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล เป็นสิ่ง
ว่างเปล่าจากตัวตน แต่เราทั้งหลายหลงเข้าใจผิด
ไปเอง คิดว่ามันเที่ยงแท้ถาวร เป็นสุข เป็นตัวเป็น
ตน เกิดความยึดมั่นถือมั่นผิด ๆ ขึ้นมา ยึดว่ามัน
เที่ยง ทั้ง ๆ ที่มันไม่เที่ยง ยึดว่ามันสุข ทั้ง ๆ ที่
มันไม่สุข ยึดว่าเป็นตัวตน ทั้ง ๆ ที่มันไม่ใช่ตัวตน
มันไม่ได้เป็นอย่างที่เรายึด มันเป็นอย่างที่มันเป็น
เรายึดผิดไปจากความจริงของมัน พระองค์ตรัสรู้
แล้วก็เอามาบอกแล้วให้เราดูให้เห็น จะได้เข้าใจถูก
แล้วเลิกยึดผิด ๆ อย่างเดิมเสีย

คำว่า **สายกลาง** คือ สายที่ไม่เข้าไปยึดเกาะ
อยู่ข้างใดข้างหนึ่ง ส่วนชาวโลกนั้นเข้าไปยึดเกาะ
เกาะอันโน้น เกาะอันนี้ วันไปวันมา วันนี้จะนำเรื่อง
มัชฌิมาธรรมเทศนา กับ มัชฌิมาปฏิบัติ มาพูด
รวมกันไว้ และยกพระพุทธรูปมาประกอบบ้าง

เล็กน้อย เท่าที่เวลาจะมี

ข้อที่ ๑ **ธรรมเทศนาสายกลาง** เป็นการแสดงให้เห็นว่า ธรรมะทั้งหลายไม่มีตัวไม่มีตน เป็นสิ่งว่างเปล่าจากตัวตน คำว่า “ตัวตน” หมายถึง สิ่งที่เป็นตัว ๆ เทียงแท้ถาวร เป็นใหญ่ เกิดขึ้นได้เอง เป็นผู้สร้าง มีอำนาจบังคับบัญชา โดยความจริง ไม่มีสิ่งที่เป็นอย่างนั้น จะพูดว่ามีตัวตนก็ได้ เป็นเพียงคำพูดเชิงเปรียบเทียบ แต่ไม่มีตัวตนที่มั่นคงถาวร ไม่มีตัวตนที่มั่นคงยิ่งใหญ่ มีแต่ตัวตนที่เกิดเป็นครั้ง ๆ อิงอาศัยสิ่งอื่น ๆ เกิดขึ้น เหมือนเราอยากเป็นคนสูงก็ไปยืนใกล้คนเตี้ย ๆ เราก็จะสูงขึ้นมาทันคนอื่นทีเดียว แต่ความสูงไม่มีจริง ตัวเราก็ไม่มีจริง เป็นสิ่งที่อิงอาศัย อิงอาศัยคนเตี้ยก็เลยสูง

อ. สุภีร์ นุบทอง ๑๙

สมมติเราอยากจะมีหน้าตาดี เราดูซี คน
ไหนหน้าตาดีเหรื เราก็แวบไปยีนใกล้ ๆ หน้าตา
เราก็จะดูดีขึ้นมาทันตาทีเดียว เปรียบเทียบเอา
อย่างนี้ ไม่ได้มีตัวตนแท้ ๆ ไม่ได้เป็นสิ่งจริงจังอะไร
เกิดขึ้นเพราะอิงอาศัยกัน **อิงอาศัยสิ่งอื่นจึงมีสิ่งนั้น**
เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย แต่ชาวโลก
พากันยึดมั่นถือมั่นในชั่วต่าง ๆ เขายึดว่าสิ่งนั้นมัน
เป็นอย่างนั้นจริง ๆ สิ่งนี้มันเป็นอย่างนี้จริง ๆ

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน *สังยุตตนิกาย นิทาน
วรรค กัจจานโคตตสูตร* กล่าวถึงความเห็นที่ยึด
เอาชั่วต่าง ๆ ยึดส่วนสุดอย่างใดอย่างหนึ่งเอาไว้ว่า

“สพฺพมตฺถิ” ตี ไซ กจฺจาน อยเมโก อนฺโต
ดูก่อนกัจจานะ ความเห็นว่า สิ่งทั้งปวงมีอยู่
ดังนี้ นี่เป็นส่วนสุดอย่างหนึ่ง

๒๐ สายกลาง

อ.สุภีร์ ทุบทอง ๒๑

ความเห็นผิดว่า สิ่งนั้นมี สิ่งนี้ มีจริง ๆ
 จัง ๆ มีอย่างที่เป็นอยู่แน่นอน ไม่ใช่เป็นอย่างอื่นไป
 ได้ นี่เป็นความเห็นแบบสุดขั้วข้างหนึ่ง อย่างเรื่อง
 สามี สามีมีจริง ๆ เป็นสามีเราจริง ๆ นี่ก็เป็นส่วน
 สุดข้างอย่างหนึ่ง แต่ความจริงสามีมี่ขึ้นมา เพราะ
 ไปแต่งงานมีภรรยา เป็นสิ่งเปรียบเทียบ และแปร
 เปลี่ยนเป็นอย่างอื่น ๆ เป็นสามีชั่วคราว ถ้าพูด
 ถึงคน เป็นคนจริง ๆ เป็นอย่างนี้จริง ๆ อย่างนี้
 มันสุดขั้ว ไม่มีคนจริง ๆ คำว่า “คน” อิงอาศัย
 ปัจจัยหลากหลายจึงมีขึ้น เกิดมาในโลกนี้ ลักหน้อย
 คนนี้จะตายไป มีชั่วคราวเท่านั้นเอง แปรเปลี่ยน
 ไปตามเหตุปัจจัย

เป็นแม่ มีแม่จริง ๆ แม่เป็นแม่นะ นี่ก็เป็น
 สุดขั้ว ความเป็นแม่จริง ๆ จัง ๆ แบบเที่ยงแท้
 ไม่อาศัยเหตุปัจจัยนั้นไม่มี ที่ได้ชื่อว่าเป็นแม่เพราะ

คลอດลูกออกมา อิงอาศัยลูกเลยได้เป็นแม่ **เป็น**
ได้ชั่วคราวเท่านั้นเอง เป็นครั้ง ๆ ตามเหตุตาม
ปัจจัย ความเป็นนั้นเป็นนี้ ที่เราเป็นอยู่ ความมี
นั้นมีนี้ ที่เรามีอยู่ก็ทำนองเดียวกัน

ใครที่เห็นว่า สิ่งทั้งปวงมีจริง ๆ นี่เป็นส่วน
สุดข้างหนึ่ง เป็นความเห็นที่ สุดชั่ว เป็นด้วย
อำนาจความยึดถือ ชาวโลกหลงยึดถือกันอย่างนั้น
โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวเขานั้นแหละ มีตัวมีตน มี
ตัวเขา ตัวเรามีจริง ๆ ไหม ความเห็นว่าตัวเรามี
จริง ๆ นั้นเป็นส่วนสุดข้างหนึ่ง

ตัวเรา มี แต่เราไม่จริง **มีแต่ตัวที่ไม่จริง** มี
แต่ตัวชั่วคราว อย่างนี้ไม่ใช่ส่วนสุด เพราะเห็น
ตามความเป็นจริง ตัวเราจริง ๆ ไม่มี มีแต่ตัวเราที่
เกิดเพราะเหตุ บางครั้งเราก็เป็นเจ้านาย บางครั้ง

อ. สุภีร์ นุบทอง ๒๓

เราเป็นคนดี บางครั้งเป็นคนไม่ดี อิงอาศัยการกระทำ คำพูด ความคิด คิดดีก็รู้สึกเราเป็นคนดี คิดไม่ดีก็รู้สึกเราเป็นคนไม่ดี ใจสงบก็ดีกว่าเราปฏิบัติธรรม ได้ดีเกือบบรรลุแล้ว อย่างนี้เป็นต้น เราจริง ๆ ไม่มี มีแต่เราที่เกิดในความรู้สึกเป็นครั้ง ๆ

ความเห็นว่ สิ่งทั้งปวงมีอยู่ มีจริง ๆ ตัวเรามีอยู่จริง ตัวเขามีอยู่จริง สิ่งต่าง ๆ มีอยู่จริง กรรมมีอยู่จริง ผลของกรรมมีอยู่จริง อะไรมีอยู่จริงทั้งหมด มีอยู่อย่างเดียว ๆ โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่น ไม่ต้องอาศัยชาวบ้านเขา นี่เป็นส่วนสุดข้างหนึ่ง เป็นความเห็นแบบสุดซั้ว ความจริงที่กรรมมีเพราะมันอิงอาศัยเหตุ **อิงอาศัยที่มีกิเลส อิงอาศัยที่คนมีความยึดมั่นถือมั่นอยู่ การกระทำก็เลยเป็นบุญเป็นบาป** การกระทำอย่างเดียวกันนั้น ถ้าพระอรหันต์ทำไม่เป็นกรรม เพราะพระอรหันต์ไม่มีกิเลส ไม่มี ความยึดมั่นถือมั่น

๒๔ สายกลาง

ดังนั้น ตัวกรรมหรือสิ่งต่าง ๆ ทั้งหมด มันไม่ใช่สิ่งจริงแท้ เป็นตัวเป็นตน อยู่ได้อย่างเดียวๆ มันมีเพราะอิงอาศัยสิ่งอื่น ๆ อยู่ เกิดดับ ๆ สืบทอดกันไปในรูปแบบกระแส เราทั้งหลายวนเวียนไปในโลกเกิด ๆ ตาย ๆ ถ้ามว่ามันจริงไหม เราารู้สึกว่ามีตัวเรา มีตัวเขา ทำกรรมอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วได้รับผลอย่างนั้นอย่างนี้ นี่เป็นส่วนสุดข้างหนึ่ง ตัวเรา ตัวเขา มันไม่มีจริง มีแต่มีไม่จริง มีเมื่อไหร่ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะความเกิดขึ้นของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น

“สพพํ นตถิ” ติ อัยํ ทุตติโย อนโต
ความเห็นว่า สิ่งทั้งปวงไม่มีอยู่ ดังนี้ นี้ก็
เป็นส่วนสุดอย่างที่สอง

ความเห็นผิดว่า มีจริง ก็เป็นส่วนสุดข้างหนึ่ง
ความเห็นผิดว่า ไม่มี ก็เป็นส่วนสุดอีกข้างหนึ่ง โดย

อ.สุภีร์ ทุบทอง ๒๕

ความจริง สิ่งนั้นที่ไม่มี ไม่มีเพราะอะไร เมื่อสิ่งนี้
ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะความดับไปของสิ่งนี้ สิ่งนี้
จึงดับไป ไม่ใช่ดับไปแบบไร้เหตุปัจจัย ไม่ใช่อยู่ ๆ
ก็ไม่มี แบบสูญหายไปเฉย ๆ ไม่ใช่อย่างนั้น ตอน
นี้ท่านไม่มีความโกรธ ไม่โกรธจริง ๆ ใช่ไหม มัน
ยังไม่มีเหตุ ไม่ใช่ไม่มีจริง ๆ หากเหตุไม่มี มันก็
ไม่เกิด หรือทำลายเหตุทิ้งโดยเด็ดขาดแล้ว ก็ไม่
เกิดอีกต่อไป **ที่ไม่มีก็เพราะไม่มีเหตุ**

แต่ชาวโลกเขาเห็นว่า เมื่อสิ่งนั้นเกิดขึ้นตาม
เหตุปัจจัย ก็เป็นจริงเป็นจังไปกับมัน คิดว่า มันมี
จริง ๆ เวลามันดับไป ก็คิดว่า มันหายไปจริง ๆ ไม่มี
จริง ๆ มีตัวเรา มีของเราจริง ๆ สักหน่อย ตัวเรา
ก็หายไป ของเราทั้งหมดไป จริง ๆ จัง ๆ อย่างนี้
ล้วนแต่ตกอยู่ในส่วนสุดสองข้าง ข้างใดข้างหนึ่ง
ข้างว่ามี ข้างว่าไม่มี ตอนนั้นไม่ป่วยก็นึกว่าไม่มี

๒๖ *สายกลาง*

ประมาทไปเลย ตอนป่วยก็นึกว่ามีจริง ๆ หลง
งมงายไปอีก

เอเต เต กจฺจาน อุโภา อนฺเต อนฺปคฺมม มชฺฌเมน
ตถาคโต ฐมฺมํ เทเสติ, อวิชาปจฺจยา สงฺขารา ..

ดูก่อนก็จางนะ ส่วนตถาคต ไม่เข้าไปส่วนสุด
ทั้งสองอย่างเหล่านี้ แสดงธรรมะท่ามกลางเท่านั้นว่า
เพราะอวิชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี ..

พระองค์แสดงว่า สิ่งอันไร้แก่นสาร ไร้ตัวตน
ไร้สภาพที่แน่นอน มันเป็นไปตามเหตุปัจจัย อยู่ใน
รูปกระบวนการที่ต่อเนื่อง ดำเนินไปไม่มีหยุด
ไม่มีการขาดช่วงหรือเว้นวรรคเลยแม้แต่น้อย ใน
กระบวนการที่ดำเนินไปนั้น ก็ปรากฏสิ่งต่าง ๆ หลาก
หลาย มีจริงเหมือนกัน มีเมื่อมันเกิด ถ้าเกิดขึ้น
แสดงว่ามีเหตุ จากไม่มี ก็มาขึ้น มีแล้ว ลักหน้อย

อ.สุภีร์ นุททอง ๒๗

ก็ไปสู่ความไม่มี หมดเหตุมันก็ไม่มี สิ่งที่มีจริง ๆ
ไม่มี มีแต่สิ่งทีผลเกิดจากปัจจัยในกระบวนการที่
ต่อเนื่อง

ชาวโลกพากันยึดถือจรงจัง ได้ยศได้ตำแหน่ง
รู้สึกได้มาจรง ๆ จัง ๆ พอตำแหน่งหลุดลอยไป ก็
หลุดลอยไปจรง ๆ รู้สึกได้มา รู้สึกเสียไป มีดีใจ
มีเสียใจกับสิ่งไร้แก่นสารที่เป็นไปตามเหตุปัจจัยจน
หัวหมุนวนเวียนไปหมด

ทำไมเป็นอย่างนั้นเป็นเพราะความไม่รู้**อริยสัจ**
รู้ไม่จรง รู้ไม่ถูก หลงเข้าใจผิดว่า มีตัวตน มีตัวเรา
มีของเรา พอมีตัวเราจรง มีของเราจรง มันก็ผิด
ตั้งแต่ต้น สิ่งอื่น ๆ ก็เลยเข้าใจผิดไปหมด แท้ที่จรง
เราจรงไม่มี มีแต่สิ่งไร้แก่นสารทีเกิดเป็นครั้ง ๆ ตาม
เหตุตามปัจจัย ท่านเรียกว่ามันเป็น**ตัวทุกข์** เป็นตัว

ไว้แก่นสารอันน่าเบื่อหน่าย เกิดมาตามเหตุปัจจัย
ความรู้สึกสุข ความรู้สึกทุกข์ ความรู้สึกเฉย ๆ เหล่า
นี้ก็อิงอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น **เกิดมาแล้วมันก็ยังไม่ใช่
เป็นอะไร มันเป็นอย่างที่มันเป็น** เวลาจะเป็นนั้นเป็น
นี่ขึ้นมา ก็เอาไปเปรียบเทียบกับสิ่งอื่นที่ไว้แก่นสาร
เหมือนกัน จนเกิดความรู้สึกขึ้นมาตามความยึดถือ
ที่รู้สึกว่ เราว่าร้ายเพราะไปเทียบกับคนยากจน เรา
เป็นคนไทยเพราะไปเทียบกับชาวต่างชาติ รู้สึกเป็น
นั้นเป็นนี้ เพราะอิงอาศัยสิ่งต่าง ๆ มากมาย

ความเห็นผิดว่า มันมีจริง เป็นตัวตน เป็นสิ่ง
เที่ยงแท้ เป็นอย่างนั้นเสมอไป อันนี้เป็นส่วนสุด
อย่างหนึ่ง ความเห็นว่า มันไม่มีจริง นี่ก็เป็น
ส่วนสุดอย่างที่สอง พระพุทธเจ้าไม่เข้าไปในส่วน
สุดทั้งสองอย่างนั้น ทรงแสดงธรรมะสายกลาง
เท่านั้นว่า อวิชชาขันธ์จลา สขารรา.. เป็นต้น แสดง

อ.สุภีร์ ทุบทอง ๒๙

ให้เห็นว่า สิ่งขารทั้งปวงอิงอาศัยกันเกิดขึ้น อยู่ใน
รูปกระบวนการที่ไม่มีการขาดตอน ไม่ได้เป็นอะไร
จริงจังคงที่อยู่ตลอด ถ้ามันเกิดมันก็มี หมดเหตุ
มันก็ดับไป มีเหตุอีก มันก็เกิดอีก หมดเหตุมันก็
ดับไปอีก ไม่มีอันไหนที่จริงจัง เทียงแท้ ถาวร คงทน
อยู่ได้เลย มันจึงเป็นความเกิดขึ้นและเป็นไปของ
สิ่งอันไร้แก่นสาร

พวกเขาโลกที่ไม่รู้เรื่อง ยังมีเรื่องยึดถือ
เพิ่มมากกว่านี้อีกมาก ใน สังยุตตนิกาย นิทานวรรค
โลกายติกสูตร มีพราหมณ์คนหนึ่งเขามาถาม
พระพุทธเจ้า เกี่ยวกับความเห็นต่าง ๆ ที่ชาวโลก
ยึดถือกันอยู่ มีคำถามและคำตอบ ดังต่อไปนี้

กี นุ โข โภ โคตม สพพมตฺถิ
ข้ำแต่ท่านโคตมผู้เจริญ สิ่งทั้งปวงมีอยู่หรือ

๓๐ *สายกลาง*

อ.สุภีร์ นุบทอง ๓๑

“สพพมตถิ” ติ โข พุราหุมน เซฏฐิเมตต์
โลกายตต์

ตูก่อนพราหุมนั ความเห็นว่า สิ่งทังปวงมี
อยู่ ดั่งนี้ นี้เป็นโลกายตตะซ้อที่ ๑

กี ปน โภ โคตม สพพ นตถิ
ซ้าแต่ท่านโคตมผู้เจริญ สิ่งทังปวงไม่มีอยู่หรือ

“สพพ นตถิ” ติ โข พุราหุมน ทุตติยเมตต์
โลกายตต์

ตูก่อนพราหุมนั ความเห็นว่า สิ่งทังปวงไม่มี
อยู่ ดั่งนี้ นี้เป็นโลกายตตะซ้อที่ ๒

กี นุ โข โภ โคตม สพพเมกตตต์
ซ้าแต่ท่านโคตมผู้เจริญ สิ่งทังปวงเป็นหนึ่ง
เดียวกันหรือ

๓๒ สายกลาง

“สพพเมกตฺตนุ” ติ โข พฺราหฺมณ ตติยเมตํ
โลกายตํ

ดูก่อนพราหมณ์ ความเห็นว่า สิ่งทั้งปวง
เป็นหนึ่งเดียวกัน ดังนี้ นี่เป็นโลกายตะข้อที่ ๓

กี ปน โภ โคตม สพฺพํ ปุถฺตตํ
ข้าแต่ท่านโคตมผู้เจริญ สิ่งทั้งปวงแตกต่างกันหรือ

“สพฺพํ ปุถฺตตนุ” ติ โข พฺราหฺมณ จตฺตตฺตเมตํ
โลกายตํ

ดูก่อนพราหมณ์ ความเห็นว่า สิ่งทั้งปวง
แตกต่างกัน ดังนี้ นี่เป็นโลกายตะข้อที่ ๔

โลกายตะ คือ ความเห็นของชาวโลก เป็น
สิ่งที่เขายึดถือกันว่า เป็นจริงเป็นจัง เป็นสิ่งถูกต้อง

อ. สุภีร์ นุบทอง ๓๓

แน่นอน เนื่องจากเขายังไม่รู้จักละสิ่งทั้งปวงอย่างดีพอ
ไม่รู้จักละความจริงของสิ่งที่เขายึดถือ นั้น ในที่นี้
พราหมณ์มาถาม ๔ เรื่อง

ความเห็นว่ สิ่งนั้นมี สิ่งนี้มี คนมี ลัทธิมี
นาย ก. มี นาย ข. มี เป็นของเที่ยงแท้แน่นอน คงที่
ตายตัว แข็งที่ออยู่อย่างนั้น เขายึดอย่างนั้น เป็น
โลกายตะข้อที่ ๑

ความเห็นว่ ตัวเราไม่มี ตัวเขาไม่มี คน
ไม่มี ลัทธิไม่มี ดีไม่มี ชั่วไม่มี ขาดสูญ หหมดไป
ไม่มีโดยไร้เหตุปัจจัย เป็นโลกายตะข้อที่ ๒

ความเห็นว่ สิ่งทั้งปวงเป็นหนึ่งเดียวกัน
เหมือนกัน เป็นสภาวะแบบเดียวกันล้วนทั้งหมด
เป็นโลกายตะข้อที่ ๓

๓๔ *สายกลาง*

ความเห็นว่า สิ่งทั้งปวงแตกต่างกัน ทั้งหมด
ล้วนมีหลากหลาย เป็นโลกายตะ ข้อที่ ๔

จะเห็นว่า ยึดไปข้างไหน ให้น้ำหนักเอนเอียง
ไปข้างไหน ไม่ว่าจะป็นขั้วมี ขั้วไม่มี ขั้วเหมือนกัน
ขั้วต่างกัน หรือแม้แต่ขั้วอื่น ๆ ไม่ว่าจะป็นดี ขั้ว
ถูก ผิด สูง ต่ำ ดำ ขาว น่าเอา ไม่น่าเอา ถ้าเรายึด
มันถึมันว่า เป็นอย่างนั้นอย่างเดียว ต้องเป็น
อย่างนี้แน่ ๆ แน่อน ตายตัว ล้วนผิดทั้งหมด **ผิด**
ตรงความเห็นที่มีต่อสิ่งนั้น มันเห็นจำกัด เห็นไม่
ครอบคลุมทุกแง่ทุกมุม ก็เลยยึดตามความเห็น
อันคับแคบของตัวเอง เป็นความเห็นของชาวโลกที่
รู้ไม่จริง

สิ่งที่พระพุทธรองค์ทรงแสดงนั้น ไม่เข้าไปใน
ขั้วเหล่านั้น พระองค์ตรัสว่า

อ.สุภีร์ ทุบทอง ๓๕

เอเต เต พราหมณ อุโภา อนฺเต อนฺปคฺมม
มฺขฺเมณ ตถาคโต ฌมฺมํ เทเสติ, อวิชฺชาปจฺจยา
สงฺขารา, ... เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
สมฺภโย โหติ.

ดูก่อนพราหมณ์ ส่วนตถาคต ไม่เข้าไปส่วนสุด
ทั้งสองอย่างเหล่านี้ แสดงธรรมะท่ามกลางเท่านั้นว่า
เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี... ความ
เกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งหมดนี้ ย่อมมีด้วยประการ
อย่างนี้ แล้วก็แสดงฝ่ายตรงข้าม ด้วยคำว่า อวิชชา
ตฺเวว อเสสวिरาคนโรธา สงฺขารนโรโธ เป็นต้น

ถ้าสิ่งใด ๆ เกิดขึ้น มีขึ้น ก็มีเพราะเหตุ ดับ
ไปก็เพราะหมดเหตุ ถ้าไม่มีก็ไม่มีเพราะไม่มีเหตุ
เป็นหนึ่งเดียวกัน ก็เป็นหนึ่งเดียวกันเพราะเหตุ เป็น
สิ่งที่แตกต่างกันไปหลากหลาย ไม่เหมือนกัน ก็
เป็นไปตามเหตุเช่นกัน เป็นสิ่งที่อิงอาศัยปัจจัยทั้งนั้น

๓๖ *สายกลาง*

ชาวโลกจะเข้าไปในส่วนสุดอยู่เรื่อย เราทั้งหลาย
 ทั่วไปก็เหมือนกัน ตัวเรานี้มีจริง ๆ คนอื่นจึงมีจริง ๆ
 มีเรื่องราวที่ทำให้เราเสียใจจริง ๆ แท้ที่จริงแล้ว ความ
 เสียใจ เกิดขึ้นเพราะเหตุ เราหลงยึดมั่นถือมั่นว่ามี
 เราจริง ๆ เป็นตัวเราเสียใจ มัวมองหา ใครทำให้
 เราเสียใจ อย่างนี้มันก็แก้ปัญหาวะไรไม่ได้ ต้อง
 วนเวียนไปเรื่อย ๆ เพราะมีเรื่องตัวเรา มีเรื่องตัว
 คนอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง

ความเสียใจเกิดเพราะเหตุ ไม่มีตัวเราอยู่ใน
 ความเสียใจนั้น **ความทุกข์เกิดเพราะเหตุ ไม่มีตัวเรา**
ในทุกข์นั้น ความเสียใจ ความทุกข์ มันมีปัจจัยพร้อม
 มันจึงเกิด ปัจจัยของมันคือตัณหา ถ้าหมดตัณหา
 ลินตัณหา ปล่อยวางมันเสีย ไม่มีเหตุ มันก็ดับสนิท
 ไม่เกิดอีก ถึงนิโรธ ปฏิปทาที่ทำให้ถึงนิโรธคืออะไร
 คือ **อริยมรรคมีองค์ ๘** ได้คำตอบเด็ดขาดจนถึงที่สุด

อ. สุภีร์ นุบทอง ๓๗

แต่เราทั่วไปไม่ได้เห็นอย่างนี้ มีตัวเราโผล่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเสียก่อน ไม่เป็นสายกลาง การประพุดติ พรหมจรรย์ก็ไม่มี การฝึกฝนให้เกิดอริยมรรคมีองค์ ๘ ก็ไม่มี ปัญหาก็แตกแขนงไปไม่สิ้นสุด ถ้าเป็นการมองแบบทางสายกลาง จะเห็นพรหมจรรย์ คือ ข้อปฏิบัติที่ทำให้หมดสิ้นปัญหาได้

ใน สังยุตตนิกาย นิทานวรรค อเจลกัสสปสูตร พรหมณ์มาถามพระพุทธเจ้าอีกเหมือนกัน ถามเรื่องทุกข์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลว่า บุคคลนั้นทำเองหรือบุคคลอื่นทำ

โส กโรติ โส ปฏิสเวทยติ
บุคคลนั้นกระทำ บุคคลนั้นได้รับผล

๓๘ สายกลาง

อ.สุภีร์ นุททอง ๓๙

คนนั้นทำเอง คนนั้นเป็นผู้ที่ได้รับผลเอง ใช่มั้ย
นี่เห็นเลยเถิดไปอีกแล้ว มีคนที่ไหน ไม่มี
หรอก มีแต่การกระทำที่เกิดเป็นครั้ง ๆ เกิดแล้ว
ดับไป ถ้ามีเหตุปัจจัยพร้อมที่ผลจะเกิดขึ้น ผลก็
เกิดขึ้น ได้รับผล ถ้าไม่มีเหตุก็ไม่ได้รับผล อย่าง
นี้เป็นต้น

ส่วนใหญ่เราคิดทำนองนี้ว่า ใครเป็นคนกระทำ
คนนั้นได้รับผล อย่างพูดเรื่องกรรม เราเป็นคน
ทำกรรม เราก็จะต้องได้รับผลของกรรม การพูด
แบบนี้พรหมจรรย์ที่พระพุทธเจ้าประกาศเอาไว้ก็ไม่มี
ความจริงเราไม่จำเป็นต้องได้รับผล เพราะเรา
รู้จักการประพฤติพรหมจรรย์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

“โส กโรติ โส ปญฺิสิเวทยตี” ติ โข กสฺสปะ อาหิ
โต สโต “สยํกตํ ทุกฺขนุ” ติ อิติ วทํ สสฺสตํ เอตํ
ปเรติ

ดูก่อนก็สสปะ เมื่อเบื้องต้นมีความเห็นว่า
“บุคคลนั้นกระทำ บุคคลนั้นได้รับผล” และกล่าว
อยู่ว่า “ทุกข์ ตัวเองกระทำ” ดังนี้ นั่นเป็นความ
เห็นผิดว่าเที่ยง

คนนั้นทำเอง คนนั้นได้รับผลเอง คนทำกับ
คนรับผลเป็นคนเดียวกัน เป็นของเที่ยง นี่ก็เป็น
ส่วนสุดข้างหนึ่ง เป็นความเห็นที่ สุดชั่ว เรียกว่าเป็น
สัสสตทิฏฐิ เราทำดี เราจะได้รับผลดี เราทำชั่ว เรา
จะได้รับผลชั่ว นี่ก็เป็นส่วนสุด ความจริงมีเราไหม
ไม่มี มีแต่การกระทำที่เกิดเพราะเหตุ เกิดแล้วก็
ดับไป ผลจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ได้ อยู่ที่เหตุ

อ. สุภัทร นุชทอง ๔๑

อีกเหมือนกัน ไม่จำเป็นว่า เราทำแล้ว เราจะต้องได้ เพราะมันไม่มีเรามาตั้งแต่นั้นแล้ว โดยส่วนใหญ่เราทั้งหลายจะรู้สึกอย่างนั้น เราทำ เราได้รับผล **แท้จริง เป็นเพียงกระแสขันธ์ ตอนทำเหตุก็เป็นขันธ์ตอนหนึ่ง ผลเกิดขึ้นก็เป็นขันธ์ตอนหนึ่ง แต่ก็อยู่ในกระแสเดียวกัน**

อญโณ กโรติ อญโณ ปฏิสเวทยติ
 คนอื่นกระทำ คนอื่นได้รับผล

คนหนึ่งกระทำ อีกคนหนึ่งได้รับผล เป็นคนละคนกัน คนกระทำเป็นคนหนึ่งตายไปแล้ว ดับหายไปแล้ว คนที่ได้รับผลก็เป็นอีกคนหนึ่ง เป็นคนละคนกัน เหมือนกับที่พูดว่า เราในชาติก่อน ๆ เป็นคนหนึ่ง ตอนนั้นเปลี่ยนแล้ว เป็นเราคนใหม่แล้ว

๔๒ *สายกลาง*

พระพุทธเจ้าตรัสว่า
“อณฺโณ กโรติ อณฺโณ ปฏิสฺสเวหติ”ติ โข กสฺสป
เวทนาภิตฺตุนฺนสฺส สโต “ปรกตํ ทุกฺขนฺ”ติ อิติ ทํ อจฺเจทํ
เอตํ ปเรติ.

ดูก่อนกัสนปะ เมื่อบุคคลถูกเวทนาเสียดแทง
เห็นว่า “บุคคลอื่นกระทำ บุคคลอื่นได้รับผล” และ
กล่าวอยู่ว่า “ทุกข์ คนอื่นกระทำ” ดังนี้ นั้นเป็น
ความเห็นผิดว่าขาดสูญ

ถึงจะเห็นว่า เป็นคนละคน เป็นคนใหม่แล้ว
ไม่ใช่คนเดิมแล้ว ก็เป็นการเข้าไปยึดเกาะข้างหนึ่ง
เห็นว่า มีตัวเรา มีตัวเขา ไม่มีตัวเรา ไม่มีตัวเขา เป็น
ความเข้าใจผิดอยู่เหมือนเดิมนั่นเอง เป็นความเห็น
ผิดว่าคนขาดสูญ เรียกว่า **อจฺเจททิฏฺฐิ**

พระองค์ตรัสต่อไปว่า

อ.สุภีร์ ทุบทอง ๔๓

เอเต เต พราหมณ อุโภา อนฺเต อนฺปคฺมม
มฺขฺเมณ ตถาคโต ฌมฺมํ เทเสติ, อวิชฺชาปจฺจยา สง
ขารา, ..

ดูก่อนพราหมณ์ ส่วนตถาคตไม่เข้าไปส่วนสุด
ทั้งสองอย่างเหล่านี้ แสดงธรรมะท่ามกลางเท่านั้นว่า
เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี, ..

ทุกสิ่งทุกอย่างอิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้น
เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะความเกิดขึ้นของสิ่งนี้
สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะ
ความดับไปของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป แยกเป็น
ปฏิจจสมุปบาท **มีลักษณะเป็นปัจจัยที่สืบทอดกัน
ไปไม่ขาดสาย และไม่มีจุดตั้งต้น** เป็นวงกลม
ที่หมุนวนอยู่อย่างนั้น แสดงความไม่มีตัวตนจริง
แล้วแต่จะพูดละเอียดขนาดไหนก็ได้

๔๔ สายกลาง

คำถามที่พราหมณ์ถาม ก็เป็นความรู้อีกแบบ เราทั่วไปนี่แหละ ถามแบบมีตัวมีตน คนนั้นกระทำ คนนั้นเป็นผู้ได้รับผล หรือ คนหนึ่งกระทำ อีกคนเป็นผู้ได้รับผล เป็นความเห็นผิดทั้งสองข้าง เป็นการหลงไปในชั่วใดชั่วหนึ่ง

ธรรมะสายกลางแสดงถึงความไม่มีตัวตน เลยสักทีเดียว ไม่มีเราที่เป็นผู้กระทำจริง ๆ ตัวเรา ผู้กระทำนี่ก็เป็นสิ่งที่อิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้น เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ตัวผู้มองดูก็ไม่มีตัวตน สิ่งที่ถูกดู ก็ไม่มีตัวตนล้วนเป็นสิ่งที่อิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้น กระบวนการที่ทำให้เกิดการมองเห็น ก็ไม่มีตัวตน การเห็น การได้ยิน การคิดนึก เหล่านี้เกิดเพราะเหตุปัจจัย ไม่มีตัวเราอยู่สักทีเลย

อ.สุภีร์ นุบทอง ๔๕

บางคนก็ว่า ทุกข์ สุข ไม่เที่ยง ส่วนเราที่เป็น
คนดู เที่ยง นี้ก็ยังเข้าใจผิดอยู่ แท้ที่จริง ตัวเราผู้ดู
นี้ก็เกิดเพราะเหตุ อิงอาศัยสิ่งที่ถูกดูจึงมีผู้ดู ไม่มี
ตัวไหนเที่ยง พระพุทธเจ้าแยกแยะให้เห็นว่า มี
แต่ทุกข์ คือ ชั้นธ ๕ เท่านั้นที่เกิด ทุกข์นั้นเองเกิด
ทุกข์นั้นเองดับ นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรเกิด นอกจาก
ทุกข์ไม่มีอะไรดับ **มีทุกข์เท่านั้น ไม่มีตัวตนแยก
ต่างหาก** บางคนเห็นนามเห็นรูป มีตัวเราเห็นนาม
เห็นรูป แท้ที่จริง เราที่ว่านั่นก็เป็นเพียงนามชนิด
หนึ่งนั่นแหละ ไม่ได้มีตัวเราแยกต่างหากออกมา

ถ้าไม่รู้จักรักรรรมเทศนาแบบสายกลาง เราจะ
ไปหลงยึดอยู่ข้างใดข้างหนึ่ง ความเข้าใจเรื่องการ
เกิดตามวนเวียน เป็น**วัฏสงสาร** ก็เข้าใจผิด นี้กว่ามี
ตัวเราที่ไปเกิดวนเวียนเป็นนั่นเป็นนี่ มีตัวเราไป
เกิดที่นั่นที่นี้ จนกระทั่งมีวิญญาน กระโดดข้ามภพ

๔๖ *สายกลาง*

ข้ามชาติไปเกิดที่นั่นที่นี้ ความเข้าใจเรื่องกรรมก็
ผิดพลาด ทำให้ไม่เข้าใจวิธีประพฤติพรหมจรรย์
เพื่อจะออกจากวงกลมของทุกข์

อีกสูตรหนึ่งใน *สังยุตตนิกาย นิทานวรรค*
ติมพรุกข สูตร परिพพาชก ชื่อว่า *ติมพรุกขะมาถัม*
พระพุทธรเจ้า มีคำสนทนาว่า

ก็ นุ โข โภ โคตม สยักตมฺจ สุขทุกฺขํ
ข้าแต่ท่านพระโคตมผู้เจริญ สุขทุกฺข์ตัวเอง
กระทำใช้หรือไม่

“มา เหว่ *ติมพรุกขา*” ตี ภควา อโวจ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูก่อน*ติมพรุกขะ*
อย่างกล่าวอย่างนั้น

อ.สุภีร์ นุบทอง ๔๗

ก็ นุ โข โภ โคตม ปรักตมจ สุขทุกขั
ข้าแต่ท่านพระโคตมผู้เจริญ สุขทุกขัคนอื่น
กระทำใช้หรือไม่

“มา เหว่ ติมพรุกขา” ตี ภควา อโวจ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูก่อนติมพรุกขะ
อย่างกล่าวอย่างนั้น

ก็ นุ โข โภ โคตม สยักตมจ ปรักตมจ
สุขทุกขั
ข้าแต่ท่านพระโคตมผู้เจริญ สุขทุกขั ตัว
เองกระทำก็มี คนอื่นกระทำก็มี ใช้หรือไม่

“มา เหว่ ติมพรุกขา” ตี ภควา อโวจ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูก่อนติมพรุกขะ
อย่างกล่าวอย่างนั้น

ก็ ปน โภ โคตม อสยฺการํ อปรํการํ อธิจฺจ
สมฺบุปนฺนํ สุขทุกฺขํ

ข้าแต่ท่านพระโคตมผู้เจริญ สุขทุกข์ ตัวเอง
ก็ไม่ได้กระทำ คนอื่นก็ไม่ได้กระทำ เป็นสิ่งที่เกิด
ขึ้นมาลอย ๆ ใชหรือไม่

“มา เหว่ ติมฺพรุทฺธา” ติ ภควา อโวจ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูก่อนติมพรุทฺษะ
อย่างกล่าวอย่างนั้น

คำถามที่ ๑ สุขทุกข์เราเป็นคนทำเองใชหรือไม่
ไม่ น่าจะใช่เหมือนกันนะ แต่จริง ๆ ไม่ถูก คำถาม
ที่ ๒ สุขทุกข์คนอื่นกระทำทำให้ใชหรือไม่ ถ้าไม่ใช่ตัว
เองทำ ก็คงจะเป็นคนอื่นทำให้ พระพุทธเจ้าก็บอก
ว่า อย่างกล่าวอย่างนั้นอีกเหมือนกัน อย่างกล่าวว่า
เราทำเอง อย่างกล่าวว่าคนอื่นทำ คำถามที่ ๓ สุขทุกข์

อ.สุภีร์ ทุบทอง ๔๙

ตัวเองก็มี คนอื่นกระทำก็มี ใช้หรือไม่ ข้อนี้เอาทั้งสองคน ทั้งตัวเอง ทั้งคนอื่น ดูเหมือนน่าจะถูกต้องที่สุด แต่ก็ยังไม่ถูก เพราะยังมีเรื่องคนเข้ามาเกี่ยวข้อง คำถามที่ ๔ สุขทุกข์ตัวเองไม่ได้กระทำ คนอื่นไม่ได้กระทำ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาลอย ๆ ใช้หรือไม่ หากไม่ใช่สามข้อแรกก็น่าจะเป็นว่า เกิดมาได้เองลอย ๆ นี้ก็ยิ่งผิดไปจากความจริงของสังขาร **เพราะสังขาร ล้วนเกิดเพราะเหตุ**

ในคำถามทั้งสี่ข้อ พระพุทธองค์ตรัสว่า *อย่ากล่าวอย่างนั้น* ทั้งหมด เพราะเป็นการตั้งคำถามที่ผิด มีเรื่องตัวตน สัตว์ บุคคล เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ที่จริง สุขทุกข์เป็นสิ่งที่เกิดมาจากเหตุปัจจัยที่สืบทอดกันมาอย่างไม่ขาดสายตามแนวปฏิบัติจสุมุปาบท ไม่มีองค์ไหนแยกขาดออกมามากัน

๕๐ สายกลาง

อ. สุภีร์ นุบทอง ๕๑

พระองค์ตรัสว่า

เอเต เต ติมฺพรุกฺข อุโก อนเต อนุปคฺมม
 มชฺฌเณน ตถาคโต ฌมฺมํ เทเสติ
 ส่วนตถาคต ไม่เข้าไปส่วนสุดทั้งสองอย่าง
 เหล่านี้ แสดงธรรมะท่ามกลางเท่านั้น

พระพุทธองค์แสดงแต่ธรรมะที่ไร้อัตน สุข
 เกิดเพราะอะไร เหตุอะไรทำให้สุขเกิด เพราะสิ่งนี้มี
 ความสุขจึงมี ผัสสปัจจัยา เวทนา เพราะผัสสะเป็น
 ปัจจัยเวทนาจึงมี **ความสุขชนิดนี้เกิดขึ้น เพราะมี
 ผัสสะชนิดนี้** ถ้าผัสสะชนิดนี้หายไป ความสุขชนิดนี้
 ก็หมดไป ความทุกข์เกิดขึ้น เพราะผัสสะชนิดที่ทำให้
 เกิดทุกข์ พอผัสสะหมดไป ทุกข์ก็หมดไป ไม่มี
 คนกระทำ ไม่มีเราเป็นผู้ทำ ไม่มีคนอื่นเป็นผู้ทำ

๕๒ สายกลาง

คำพูดของชาวโลกเขาบัญญัติว่า ตัวเรา ตัวคนอื่น เราก็พูดไปตามภาษาของชาวโลก แต่ความเห็นให้เป็นที่ไปตามสายกลางตามที่พระพุทธเจ้าแสดงเอาไว้ อย่าเข้าไปยึดในข้อต่าง ๆ สุขทุกข์ตัวเอง กระทำ ก็เป็นความสุดขั้วอย่างหนึ่ง สุขทุกข์คนอื่น กระทำก็ให้ ก็เป็นความสุดขั้วอย่างหนึ่ง สุขทุกข์ตัวเอง กระทำก็มี คนอื่นกระทำก็มี ก็เป็นความสุดขั้วอย่างหนึ่ง สุขทุกข์ไม่ใช่ตัวเองกระทำไม่ใช่คนอื่นกระทำ เกิดขึ้นมัลลอย ๆ ก็เป็นความสุดขั้วอย่างหนึ่ง

สิ่งที่สมมติเรียกว่า “ตัวเรา” ก็เกิดเพราะเหตุ เพราะปัจจัย “คนอื่น” ก็เกิดเพราะเหตุเพราะปัจจัย อยู่ในกระแสของความเปลี่ยนแปลง ไม่มีตัวเราจริง ๆ ไม่มีคนอื่นจริง ๆ ไม่มีตัวตนที่หนึ่ง ๆ ในกระบวนการนั้นจริง ๆ มีเพียงสิ่งที่อิงอาศัยกันเกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย เป็นปรากฏการณ์เกิดขึ้นเพียง

อ. สุภีร์ ทุบทอง ๕๓

ชั่วคราว มันมีเหมือนกันนะแต่มีเพียงชั่วคราวชั่วคราว
แล้วก็ไปสู่ความไม่มี จะบอกว่าไม่มีจริง ๆ ก็ไม่ใช่
ไม่มีเพราะมันหมดเหตุ

สายกลางก็หมายความว่า ไม่มีที่จะให้ยึด
นั่นเอง ไม่มีที่จะให้เกาะเลยสักทีเดียว ไม่มีความ
สุดชั่วให้เราเข้าไปยึดแต่เราทั้งหลายชอบยึดข้างมีบ้าง
ยึดข้างไม่มีบ้าง ยึดข้างถูกบ้าง ยึดข้างผิดบ้าง ยึด
ข้างดีบ้าง ยึดข้างชั่วบ้าง

ใน สังยุตตนิกาย นิทานวรรค อวิชชปัจจุย
สูตร มีภิกษุถามว่า

กตมํ นุ โข ภนฺเต ชรามรณํ กสฺส จ ปนินฺทํ
ชรามรณํ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชรามรณะเป็นอย่างไรวิน
หนอ และชรามรณะนี้เป็นของใคร

ชรามรณะเป็นตัวอย่างไร ตัวจริง ๆ มันเป็นอย่าง
ไร และมันเป็นของใคร ใครแก่ใครตาย เรา
ส่วนใหญ่พูดว่า นาย กอ แก่ นาย กอ ตาย คนนั้น
ตาย คนนี้ตาย

“โน กลุโล ปญโห” ตี ภควา อโวจ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ตั้งปัญหาไม่ถูกต้อง

ปัญหาไม่สมควร ไม่เหมาะ ไม่ถูก ตั้งปัญหา
ผิด คำตอบก็ต้องผิดไปหมด การตั้งปัญหาขึ้นมาว่า
ใครแก่ใครตาย ความแก่ของใคร ความตายของใคร
นั้นเป็นการตั้งปัญหาไม่ถูก โดยส่วนใหญ่เราจะ
ถามกันอย่างนั้นแหละ นั่นใครตาย ตายด้วยโรคอะไร
อย่างนี้ตั้งปัญหาไม่ถูก คำว่า “ไม่ถูก” หมายความว่า
ไม่ก่อให้เกิดการประพาดทิพรหมจรรย์ ไม่ก่อให้เกิด
การฝึกฝนสติสัมปชัญญะ ไม่ก่อให้เกิดศีล

อ.สุภีร์ นุททอง ๕๕

สมาธิ ปัญญา มีแต่ความหลงไปเรื่อย ๆ

พระองค์ตรัสว่า ตั้งปัญหาไม่ถูก แม้แต่เรื่องอื่น ๆ ความเกิดของใคร ใครเกิดนี่ก็ตั้งปัญหาไม่ถูก ใครสุข ใครทุกข์ ความทุกข์ของใคร ความสุขของใคร นี่ก็ตั้งปัญหาไม่ถูก เพราะไม่มีการประพาศติ พรหมจรรย์ ไม่ก่อให้เกิดสติสัมปชัญญะ ไม่ก่อให้เกิดปัญญา มีแต่ความหลงไปว่า มีสัตว์ มีบุคคล มีตัวตนอยู่เรื่อยไป มีความสุขจริง มีความทุกข์จริง ๆ คนเป็นสุขจริง ๆ มีคนเป็นทุกข์จริงๆ ใครรวย ใครจน ใครเป็นอย่างนั้น ใครเป็นอย่างนี้ เราก็ตุกกัน อย่างนี้ทั้งโลก

พระองค์ตรัสเหตุผลในเรื่องนี้ไว้ว่า

“ตํ ชีวํ ตํ สรรนํ” ติ วา ภิกขุ ทิฏฐิยา
พรหมจริยวาโส น โหติ

๕๖ สายกลาง

ดูก่อนภิกษุ เมื่อมีความเห็นผิดว่า “ชีพก็อัน
นั้น สรีระก็อันนั้น” ดังนี้ การอยู่ประพาศิพรหมจรรย์
ก็ย่อมไม่มี

ความเห็นผิดว่า ต่ ชิว ชีพก็อันนั้น ชีพ คือ
ชีวิต ตัวอัตตาตัวตน ตัวเราก็อันนั้น ต่ สรีระ สรีระ
ก็อันนั้น ตัวสรีระ ตัวร่างกายกับตัวอัตตาเป็นตัว
เดียวกันถ้ามีความเห็นผิดอยู่อย่างนี้ การอยู่ประพาศิ
พรหมจรรย์ก็ไม่มี การที่ถามว่า ความตายเป็นอย่างไ
ความตายของใคร นี่เป็นความยึดมั่นถือมั่นขึ้นมาว่า
มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งจริง ๆ มีตัวตน มีสัตว์ มีบุคคล ที่
เป็นผู้ตายจริง ๆ มีเรา มีเขาจริง ๆ

กลุ่มนี้ยึดในทำนองว่า ตัวตนก็อันนั้น สรีระ
ก็อันนั้น ตัวตนกับสรีระร่างกายเป็นอันเดียวกัน
ถ้าร่างกายนี้ตายไป ตัวตนก็ตายไปด้วย อย่างนี้เป็น

อ.สุภีร์ ทุบทอง ๕๗

ความเห็นผิดแนวชาตสุญญ สัจจากสัตว์บุคคล เดิม
เคยมีสัตว์บุคคล พอถึงเวลา สัตว์บุคคลก็ตายแล้ว
สูญหายไป เรียกว่า**อจุเจตทิกฺขุ** เห็นเป็นว่า เกิด
มาชาติเดียว เริ่มต้นออกจากท้องแม่ แก่แล้วก็ตายไป
หายไปเลย หรือไปชาตสุญญเอาตอนหลัง เกิดเป็น
เทวดาแล้ว เป็นพรหมแล้ว ก็สูญไป เมื่อยังมีความ
เห็นผิดแบบนี้ การอยู่ประพตติพรหมจรรย์ เพื่อ
กระทำที่สุดแห่งทุกข์ ก็มิไม่ได้

อีกกลุ่มหนึ่ง มีความเห็นผิดในทางเที่ยงแท้
ถาวร ดังที่พระองค์ตรัสว่า

“อญฺณํ ชีวํ อญฺณํ สรีรณํ” ตี วา ภิกฺขุ ทิกฺขุ
จฺยา พุรฺหมจฺริยวาโส น โหติ

ดูก่อนภิกษุ เมื่อมีความเห็นผิดว่า “ชีพเป็น
อย่างหนึ่ง สรีระก็เป็นอย่างหนึ่ง” ดังนี้ การอยู่
ประพตติพรหมจรรย์ก็ย่อมไม่มี

๕๘ *สายกลาง*

ความเห็นผิดว่า ตัวชีวิตคืออัตตาตัวตนก็อย่างหนึ่ง สรีระก็อย่างหนึ่ง เป็นคนละตัวกัน เมื่อสรีระร่างกายนี้แก่ตายไป ตัวชีวิตก็จะออกจากร่างนี้ไปอาศัยอีกร่างหนึ่ง ได้อีกร่างใหม่มาอีกในภพภูมิอื่น ตัวตนก็จะเป็นของเที่ยงแท้ถาวร เป็นตัวเดิมที่ท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ พวกที่มีความยึดถือจิตใจ เขาก็จะยึดอันนี้กันมาก ส่วนพวกที่ยึดถือกายหรือยึดแบบทั่ว ๆ ไปแบบพวกวิทยาศาสตร์ทั้งหลายจะยึดอันแรก

กลุ่มที่สองนี้ ยึดถือว่า *อภิญ्ञ* *ชีวิต* ชีวิตก็อย่างหนึ่ง *อภิญ्ञ* *สรีระ* สรีระก็อย่างหนึ่ง เป็นคนละอย่างกัน อย่างนี้เป็นความเห็นผิดแบบ **ลัทธิสัสตทิกฺกุ** ความจริงมีอัตตาตัวตน หรือมีส่วนใดที่เป็นของมันคงถาวรไหม ไม่มี มีแต่นามกับรูป ชั้น ๕ ที่ล้วนแต่ไม่เที่ยง มาประชุมรวมกัน เคลื่อนที่ไปไม่หยุดอยู่ในรูปกระแส เหมือนกับกระแสน้ำที่ไหลไปไม่มีหยุด

อ.สุภีร์ ทุบทอง ๕๙

มีแต่ขั้น ๕ นั้นแหละที่เกิดขึ้น ทำหน้าที่ของตน ๆ
แล้วก็ดับไป ๆ ไม่ได้มีอะไรเกินนี้ ไม่ได้มีตัวตน
ในขั้น ๕ และก็ไม่ได้มีตัวตนนอกขั้น ๕ อีกด้วย
เมื่อมีความเห็นผิดแบบนี้ การอยู่ประพฤติพรหม
จรรย์ก็ไม่มีอีกเหมือนกัน วัตถุประสงค์ของการอยู่
ประพฤติพรหมจรรย์นั้น ก็เพื่อให้เกิดปัญญาเห็นว่า
สังขารทั้งปวง เป็นของไม่เที่ยง ล้วนเป็นของเกิด
ดับเปลี่ยนแปลง สิ่งใด ๆ ที่มันเกิดขึ้นล้วนแต่ดับ
ไปทั้งนั้น

พระพุทธองค์ตรัสว่า เมื่อมีความเห็นว่า ชีวิต
ก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์
ก็ไม่มี เมื่อมีความเห็นว่า ชีวิตก็อย่างหนึ่ง สรีระก็
อย่างหนึ่ง การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ก็ไม่มี การ
อยู่ประพฤติพรหมจรรย์ที่จะมีได้ ก็เพราะเข้าใจ
เรื่องของสายกลาง การไม่เข้าไปยึดอยู่ข้างใดข้างหนึ่ง

๖๐ *สายกลาง*

อ.สุภีร์ นุททอง ๖๑

การประพาศติพรหมจรรยันั้นเป็นการฝึกฝน ทำให้มีชีวิตที่ประเสริฐ มีชีวิตที่ประกอบด้วยปัญญา ไม่หลงข้องอยู่กับโลก ไม่หลงข้องอยู่กับข้างใดข้างหนึ่ง ถ้ายังมีความเห็นผิดพลาดอยู่ ก็จะไปยึดอยู่กับข้างใดข้างหนึ่งเสมอ ไม่ได้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญา เห็นความจริง

ถ้าใครอยากประพาศติพรหมจรรยั ก็ให้รู้จัก ทางสายกลางเข้าไว้ ไม่มีอะไรมันเที่ยงแท้แน่นอนนะ มีเหมือนกัน ไม่ใช่ไม่มี มีแต่ของเปลี่ยนแปลง มีแต่ของเกิดดับ แม้แต่ความรู้สึกว่าเป็นตัวเรา เป็นตัวเป็นตน เป็นเราดี เป็นเราไม่ดี สิ่งเหล่านี้ก็เป็นของเกิดดับ เป็นของเปลี่ยนแปลง ไม่มีเราจริง ๆ ไม่มีความรู้สึกใด ๆ อยู่ยาวนานเลย

บางคนพอฟังเรื่องไม่มี กิ่งอีก อ้าว..ไม่มีตัวเรา ไม่มีจริง ๆ เป็นส่วนสุดอีกข้างหนึ่ง ความรู้สึกว่ามีเรา นั้นมีเมื่อมันเกิด เป็นความรู้สึกอย่างหนึ่ง ลึกหน่อยมันก็ดับไป

บางคนมาเรียนธรรมะ แต่ก่อนคิดว่า มีตัวเรา พอมาเรียน อ้าว.. อดตามันผิด ต้องอนัตตา ไม่มีตัว มายึดอนัตตา ต้องไม่มีตัว หลายตัวมากเลย ตอนนี่ อย่างนี้เข้าใจเรื่องอนัตตาไปเป็นอีกข้างหนึ่ง มี กอ ไข่ กับ ขอ ไข่ อดตา คือ กอ ไข่ อนัตตา คือ ขอ ไข่ เลือก ขอ ไข่ ก็แล้วกัน ขอ ไข่ คือเห็นว่าไม่มีตัวตนนั่นเอง เป็นส่วนสุดอีกข้างหนึ่ง

อนัตตา มาจาก น + อดตา เป็นคำปฏิเสธ ความเห็นผิดเท่านั้น คนเขามีความเห็นว่ามีอดตา ตัวตนที่เที่ยงแท้ถาวร เป็นใหญ่ มีอำนาจ เป็นผู้สร้าง

อ.สุภีร์ ทุมทอง ๖๓

ผู้ดลบันดาล หรืออะไรต่าง ๆ อันนี้คือ **อัตตา** **พระพุทธเจ้าสอนปฏิเสธ อัตตา อย่างนั้น เป็น อัตตา** **หามิได้ ก็เป็น อนัตตา เท่านั้นแหละ** ถ้าฝ่ายเขา นั้นเป็น กอ โก้ พระพุทธเจ้าก็ปฏิเสธ กอ โก้ ไม่ใช่ กอ โก้ เป็น กอ โก้ หามิได้ เท่านั้นแหละ ไม่ใช่ ว่าจะมี ขอ ไซ้ เพิ่มขึ้นมามาก

ให้เข้าใจ ๓ คำนี้ดี ๆ (๑) **อัตตา** เป็นตัวเป็นตน มีตัวมีตน นี่เป็นส่วนสุดข้างหนึ่ง (๒) **นิรัตตา** ไม่มี ตัว ไม่มีตน ไม่เป็นตัว ไม่เป็นตน นี่เป็นส่วนสุด ข้างหนึ่ง (๓) **อนัตตา** เป็นอัตตาหามิได้ ไม่ใช่ อัตตาจริง ๆ ดังที่เขาว่านั่น นี้อยู่ตรงกลาง ไม่เข้าไป ส่วนสุดข้างใดข้างหนึ่ง ตามหลักอิทัปปัจจยตา เมื่อ สิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะความเกิดขึ้นของสิ่งนี้ สิ่ง นี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะ ความดับไปของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป

บางคนก็ยึดว่า ไม่มีอัตตา ไม่มีตัวตน นี่ก็เป็นการยึดเหมือนกัน แท้ที่จริง ตัวตนชนิดที่ยังแก้ถาวร คงที่ มันไม่มี ตัวเราเป็นคำสมมติ มีเมื่อมันมีเหตุ แต่ไม่มีตัวเราจริง เหมือนกับสิ่งต่าง ๆ ในโลก ไม่ต้องไปคิดลึกมากก็ได้ สามมีจริงมีัย มีเมื่อมันมีเหตุ คือ ไปแต่งงานกับผู้หญิงจึงได้เป็นสามี ยังไม่เลิกกัน ยังไม่จดทะเบียนหย่าก็ได้เป็นสามีอยู่ ถ้าอยู่คนเดียว เป็นโสด หรือหย่าไปแล้ว ก็ไม่ได้เป็นสามีใคร เป็นตอนมันมีเหตุ เป็นชั่วครึ่งชั่วคราว พอหมดเหตุก็ไม่ได้เป็น เป็นผู้จัดการจริง ๆ มีัย เป็นจริงเหมือนกัน ตอนเขาตั้งไว้ในตำแหน่ง ลักหน่อย เขาถอดดอกไป ตกกระป๋องแล้ว ก็ไม่ได้เป็น เป็นชั่วครึ่งชั่วคราว

บางคนก็บอกว่า ธรรมะเป็นอนัตตา บังคับไม่ได้เลย อะไรร ๆ ก็บังคับไม่ได้ เลยไม่ทำอะไร

อ.สุภีร์ ทุบทอง ๖๕

สักอย่างเดียว อย่างนี้ก็สุดซึ้งไปอีก คำว่า อนัตตา
ที่ใช้ในความหมายว่า บังคับไม่ได้นี้ หมายถึง ไม่มี
คนยิ่งใหญ่ที่มีอำนาจคอยสั่ง มันบังคับไม่ได้แบบ
เด็ดขาด หรือบังคับไม่ได้ทุกครั้งทุกคราวไป บังคับ
ได้เฉพาะตอนมีเหตุเท่านั้น **เอาเหตุเป็นตัวบังคับผล**
ไม่ใช่อัตตาตัวตนเป็นคนบังคับ เหตุสมควรก็บังคับ
ได้ เหตุไม่สมควรก็บังคับไม่ได้ เราบังคับแขนให้
ไปทำนั่นทำนี่ได้ม๊ยะ ได้ ตอนเหตุปัจจัยพร้อมอยู่
พอเราแก่มากเกินไป จะบังคับอย่างเดิมได้ม๊ยะ ไม่
ได้ **ไม่มีอัตตาตัวตนที่มีอำนาจคอยบังคับอยู่เบื้อง**
หลัง มีแต่เหตุปัจจัยเป็นตัวก่อให้เกิดผล ทีนี้ ถ้า
เราเก่ง มีความรู้ความชำนาญด้านเหตุปัจจัย และ
เหตุปัจจัยพร้อม ก็บังคับผลให้เป็นไปตามต้องการ
ได้ แต่ถึงอย่างนั้น มันก็ไม่เที่ยงอยู่ดี ไม่มีสิ่งไหนที่
มันถาวร

๖๖ *สายกลาง*

การบังคับได้ชั่วครั้งชั่วคราว ก็คือมันไม่ถาวร
นั่นเอง บางครั้งได้ บางครั้งไม่ได้ พุดแบบธรรมดา
ทั่วไป สมมติว่า เราทำงาน เป็นเจ้านาย เขาตั้งเรามา
เราบังคับลูกน้องได้ม๊ยะ เราบังคับได้ พอเราตก
กระป๋องไป ไม่ได้เป็นเจ้านายแล้ว บังคับเขาอย่าง
เดิมได้ม๊ยะ ไม่ได้แล้ว ไปบังคับเดียวเขาจะต่อเยเอา
บังคับได้เฉพาะตอนอยู่ในตำแหน่ง พอไม่อยู่ใน
ตำแหน่งก็บังคับไม่ได้ บังคับไม่ได้อย่างแท้จริง
บังคับได้ตอนมันมีเหตุเท่านั้นเอง พอหมดเหตุมัน
ก็บังคับไม่ได้

แต่บางคนเขาว่า เอ..แต่เดิม คิดว่ามีตัวตน
บังคับได้ ต่อมาเขาเรียน อ้อ..บังคับอะไรไม่ได้เลย
นี่ก็ไปสุดชั่วข้างใดข้างหนึ่ง ดังนั้น ให้เห็นแบบ
สายกลาง คือ เห็นความจริงของสิ่งเหล่านี้ว่า สังขาร

อ.สุภีร์ ทุบทอง ๖๗

ทั้งหลายไม่มีอันไหนที่มั่นคงทนถาวร มีก็มีเมื่อมัน
เกิด เกิดเพราะอาศัยเหตุ เพราะอันนี้มี อันนี้มัน
จึงมี เพราะความเกิดขึ้นของอันนี้ อันนี้จึงเกิดขึ้น
แล้วสักหน่อยมันก็ไม่มี เมื่ออันนี้ไม่มี อันนี้ก็ไม่มี
เพราะความหมดไปของอันนี้ อันนี้ก็หมดไป **ที่มัน
มีขึ้นก็เพราะมีเหตุที่มันหมดไปก็เพราะหมดเหตุ** ไม่
เข้าไปยึดเกาะอยู่ข้างใดข้างหนึ่ง

พระพุทธรองค์ตรัสถึงสิ่งที่ทรงสั่งสอน และ
เป็นไปเพื่อการประพาสพิภพหมจรรย์ว่า

เอเต เต อุโภา อนฺเต อนุปคมฺม มชฺฌเณน ตถาค
โต ธมฺมํ เทเสติ, อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา, ...

ส่วนตถาคต ไม่เข้าไปส่วนสุดทั้งสองอย่าง
เหล่านี้ แสดงธรรมะท่ามกลางเท่านั้นว่า เพราะ
อวิชชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี, ...

นี้ยกเรื่อง ชรามรณะ หนึ่งในองค์ของ ปฏิจัสมุปบาทมาถาม ถามว่า ชรามรณะเป็นอย่างไร ชรามรณะของใคร ใครแก่ ใครตาย พระพุทธองค์ บอกว่า ปัญหา^๑นั้นไม่ถูก เพราะยังมีความรู้สึกว่ามีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นจริงเป็นจัง เทียงแท้ถาวร อยู่ได้ลำพังตัวเอง มีตัวมีตน มีสัตว์ มีบุคคล พระองค์แสดงธรรมะในท่ามกลางเท่านั้น

ที่กล่าวถึงสิ่งที่ชื่อว่า “ชรามรณะ” ก็เพื่อแสดง สิ่งที่เกิดจากเหตุปัจจัยอย่างหนึ่ง ไม่ได้หมายความว่า ชรามรณะมีอยู่จริงโดยแยกขาดจากอันอื่น กล่าวถึง สิ่งที่เป็นปฏิจัสมุปบันธธรรมเท่านั้น *ชาติปจฺจยา ชรามรณํ เพราะความเกิดเป็นปัจจัย ความแก่ และความตายจึงมี ความแก่และความตายมีขึ้นก็ เพราะความเกิดเป็นปัจจัย ไม่ใช่ว่าเกิดขึ้นหรือ ดำรงอยู่ได้อย่างลำพัง ไม่ใช่ว่าเป็นความแก่และ*

อ. สุภีร์ นุททอง ๖๙

ความตายของใคร เป็นสิ่งที่อยู่ในรูปกระแสแห่งเหตุปัจจัยที่ไหลเรื่อยไปไม่หยุดนิ่งและไม่มีการขาดช่วงเลย

องค์ปฏิจสมุปบาทอื่นก็โดยทำนองเดียวกัน กล่าวถึง **ชาติ** ก็ไม่ได้หมายความว่า กล่าวถึง ชาติที่เที่ยงแท้ อยู่ได้อย่างล่ำฟั่ง มีอยู่อย่างจริง ๆ จัง ๆ แต่กล่าวถึงสิ่งที่เกิดจากเหตุปัจจัย ที่อยู่ในรูปกระแสอย่างหนึ่ง เกิดจากเหตุปัจจัยที่สืบทอดต่อกันมา *ภวปัจจุยา ชาติ เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติ จึงมี* องค์อื่น ๆ ก็ทำนองเดียวกัน

ถ้าเห็นคนตาย คำถามที่ถูกต้อง ไม่ใช่ถามว่า ใครตาย หรือตายเพราะอะไรนะ ถามว่า *เพราะเหตุใด ความตายจึงเกิด เพราะอะไรมีอยู่ ความตายจึงมี* อย่างนี้ก็มีคำตอบเป็นช่วงหนึ่งแห่งกระแสที่ยืดยาว

ได้ว่า เพราะความเกิดมี ความตายจึงมี ถ้าต้องการ
ให้ความตายหมดไป ต้องถามว่า เพราะเหตุใด ความ
ตายจึงไม่มี เพราะอะไรไม่มี ความตายจึงไม่มี ตอบ
ว่า เพราะความเกิดไม่มี ความตายจึงไม่มี ชาตินิโรธ
ชรามรณนิโรธ หนทางที่ทำให้ถึงชรามรณนิโรธ คือ
อริยมรรคมีองค์ ๘

ถ้าถามแบบถูกต้อง จะได้ข้อปฏิบัติที่เป็น
พรหมจรรย์ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ทั้งหมด หยิบ
องค์ไหนมาถามก็ได้เรื่องเดียวกันหมด ความปวด
หัวเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ก็เพราะมีหัว ถ้าต้องการให้
ความปวดหัวหมดไปโดยสิ้นเชิง ทำอย่างไร ก็ต้อง
ไม่มีหัว ไม่ต้องได้หัวมาอีก ทำให้หัวมันหมดไป นิโรธ
ไป ข้อปฏิบัติคืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ นี้ถ้า
ตั้งคำถามถูกต้อง จะได้รับการปฏิบัติพรหมจรรย์
ทั้งหมด ถ้าตั้งปัญหาไม่ถูก ก็ได้แค่ยามากิน แก้ได้

ชั่วครึ่งชั่วคราว ไม่หายขาด เราปวดหัวก็ได้ยา
พาราเซตามอลมา หายปวดไปพักหนึ่ง ลักหน้อยก็
วนกลับมาใหม่ มันไม่หายไปอย่างเด็ดขาด

จะเห็นได้ว่า ธรรมชาติเสนาสายกลาง เป็น
ธรรมชาติที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นว่า
ธรรมะทั้งหลายทั้งปวงนั้นไม่มีตัวตนจริง สิ่ง
ทั้งหลายเป็นสิ่งอิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้น ตามหลัก
อิทัปปัจจยตาปฏิจจสมุปบาท เป็นธรรมชาติ
ทำให้เรารู้จักสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ทำให้มองเห็น
ภาพรวมของกระแสเหตุปัจจัย เพื่อจะได้ไม่ไปยึด
อยู่ข้างใดข้างหนึ่ง หรือไม่ยึดปรากฏการณ์ที่เกิด
ขึ้นเป็นครั้ง ๆ ว่าเป็นจริงเป็นจัง

ความเห็นว่าเป็นสิ่งทั้งปวงมีอยู่ นี้ก็เป็นส่วนสุด
ข้างหนึ่ง หรือเห็นว่าเป็นสิ่งทั้งปวงไม่มีอยู่ ก็เป็นส่วน

๓๒ สายกลาง

สุดอีกข้างหนึ่ง ตอนเกิดก็นึกว่ามันมีจริง ๆ พอ
มันหมดไปก็นึกว่าไม่มีจริง ๆ

ความเห็นว่ามี ไม่มี เทียง ขาดสูญ ทุกสิ่ง
เป็นหนึ่งเดียวทุกสิ่งแตกต่างกันอย่างนี้เป็นของพวกเขา
ชาวโลก ที่ยังมีความหลงผิดและยึดถือกันไปต่าง ๆ
นานา เรียกว่า โลกายตะ

หรือ ไกลตัวเข้ามา เห็นว่า คนนั้นกระทำ คน
นั้นได้รับผล คนทำและคนรับผลเป็นคนเดียวกัน
นี่ก็เป็นส่วนสุดข้างหนึ่ง คนหนึ่งกระทำ คนหนึ่งได้
รับผล คนทำกับคนรับผลเป็นคนละคนกัน ก็เป็น
ส่วนสุดอีกข้างหนึ่ง ความจริงไม่มีตัวคนจริง ๆ เป็น
รูปนาม ชั้นที่ ๕ ที่ประชุมรวมกันขึ้น เคลื่อนที่
เปลี่ยนแปลงไปตามกระแส เป็นกระแสของคนนั้นๆ

อ. สุภีร์ นุททอง ๗๓

แต่ก็ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน เป็นคนละตอนกัน แต่อยู่
ในกระแสเดียวกัน

ทำเหตุไว้แล้ว ถ้าเหตุพร้อม ผลก็จะเกิดขึ้น
เรียกกันว่าได้รับผล หากเหตุไม่พร้อม ผลก็ยังไม่
เกิด ไม่ใช่ทำอะไรได้ แล้วจะได้ผลอย่างนั้นเสมอ
ไป ต้องดูเหตุปัจจัยว่าพร้อมหรือไม่ สิ่งต่าง ๆ ตก
อยู่ภายใต้ความไม่แน่นอน ด้วยเหตุนี้แหละ
พรหมจรรย์จึงมีได้ การฝึกฝนตนเองให้มีปัญญา
ได้ใช้ชีวิตประเสริฐ พ้นจากผลอันไม่น่าปรารถนา
ห่างไกลจากกิเลสและข้าศึกทั้งปวงจึงมีได้

เราทั้งหลายคงทำผิดกันมาเยอะแล้ว ความผิด
เหล่านั้นส่งผลให้ไปอบายก็ได้ แต่ก็ยังไม่แน่ ดังนั้น
ต้องพยายามอย่าไปอบาย ทำเหตุไม่ตีมาแล้ว ไม่ต้อง

๓๔ สายกลาง

รับผลก็ได้ เพราะอะไร เพราะมีพรหมจรรย์ ไม่ใช่
 ทำอย่างไรแล้วจะได้รับการอย่างนั้นเสมอไป คนทั่วไป
 ชอบบอกว่า ทำชั่วแล้วต้องไปอบาย เขาว่าอย่างนี้
 แบบนี้พูดผิด ดูพระองค์สุลีมาล ข้าคนตั้งเยอะ ไม่
 ต้องรับผลก็ได้นะ เพราะอะไร เพราะมีพรหมจรรย์
 มีการฝึกฝนไปตามไตรสิกขา ข้อปฏิบัติอันนี้ช่วย
 ให้รอดพ้นจากการเวียนเกิดเวียนตาย ไม่ต้องไปรับ
 ผลอันไม่ปรารถนาอีกต่อไป

ความเห็นที่ว่า สุขทุกข์ตัวเองทำเองก็ดี สุขทุกข์
 คนอื่นทำให้ก็ดี สุขทุกข์มีทั้งตัวเองทำเองและคนอื่น
 ทำให้ก็ดี สุขทุกข์ไม่ใช่ทั้งตัวเองทำไม่ใช่ทั้งคนอื่นทำ
 เกิดขึ้นมาลอย ๆ ก็ได้ ก็ยังไม่ถูกอีกเหมือนกัน สุข
 ทุกข์ อทุกข์มสุข นั้นเป็นเวทนา เกิดเพราะผัสสะ
 เป็นครั้ง ๆ เป็นส่วนหนึ่งในกระแสชีวิต

อ.สุภีร์ นุบทอง ๗๕

การแสดงให้เห็นความจริงของชีวิต ที่อยู่ใ
รูปกระแส เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ไม่มีการหยุด ไม่มี
การขาดช่วงแม้แต่เล็กน้อย เพื่อแสดงให้เห็นถึง
ความไม่มีลัศว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัว ไม่มีตนจริงๆ
นี่แหละเป็นธรรมชาติแบบสายกลาง เมื่อมีธรรม
เทศนาแบบสายกลาง ก็มีข้อปฏิบัติแบบสายกลาง
อันเป็นข้อปฏิบัติที่สอดคล้องกับความจริง เป็นข้อ
ปฏิบัติที่ทำให้เกิดปัญญา ู้เห็นความจริงนี้ จนกระทั่ง
รู้แจ้งอริยสัจ

ข้อที่ ๒ **ข้อปฏิบัติสายกลาง** ข้อปฏิบัตินี้ เป็น
ข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดปัญญา จะได้ไม่หลงไปข้างใด
ข้างหนึ่ง ไม่ใช่ไปปฏิบัติอยู่ตรงกลางนะ ไม่ใช่ว่า
ขยันเกินไปไม่ดี ขี้เกียจเกินไปไม่ดี เราต้องขยัน
ขนาดกลาง ๆ ไม่ใช่อย่างนั้น ขยันอย่างถึงที่สุดก็ได้
แต่ต้องทำให้ถูกต้องตามหลักการ

๓๖ สายกลาง

ข้อปฏิบัติสายกลาง เรานิยมสวดกัน มีอยู่ใน
ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธเจ้าตรัสว่า
เทวเม ภิกขเว อนุตตา ปพฺพชิตฺเตน น เสวิตพฺพา
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ส่วนสุดสองอย่างเหล่านี้
อันบรรพชิตไม่ควรเสพ

โย จายํ กามesu กามสุขุสลิกานุโยโค ทิโน
คมโม โปถุชฺชนิกโก อนริโย อนตฺถสญฺหิตโต
ข้อที่ ๑ คือ การประกอบตนให้หมกมุ่นอยู่
ในกามทั้งหลาย ที่เป็นของทราวม เป็นของชาวบ้าน
เป็นของพวกปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยเจ้า ไม่
ประกอบด้วยประโยชน์

กามสุขก็มีได้ แต่อย่าหมกมุ่น มัวเมาอย่าง
งอหัวไม่ขึ้น อย่าไปฝากชีวิตเอาไว้ มีกามสุขก็สุขไป
ตามสมควร แต่การหมกมุ่นอยู่กับกามสุข หัวหมก

อ. สุภีร์ นุบทอง ๓๗

วนเวียน วิ่งหาแต่ความสุข หมกมุ่นอยู่กับของพื้น ๆ
ธรรมดา ๆ อย่างนั้น เป็นส่วนสุดข้างหนึ่ง

โย จาย์ อตตกิลมถานุโยโค ทุกฺโข อนริโย
อนตตสญฺหิโต

ข้อที่ ๒ คือ การประกอบความเพียรในการ
ทำตนให้ลำบาก ซึ่งเป็นความทุกข์ ไม่ใช่ของพระ
อริยเจ้า ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

เราจะทำให้ตนเองลำบากบ้างก็ได้แต่การกระทำ
นั้นต้องประกอบด้วยประโยชน์ **มีวัตถุประสงค์เพื่อ**
ฝึกให้มีสติสัมปชัญญะ ขัดเกลากิเลส เช่น เราเป็น
คนขี้เกียจมาก ตื่นสายอยู่ตลอด ก็ต้องหัดฝึกฝนตนเอง
ไม่อย่างนั้นกิเลสเอาไปกินตลอด ต้องมีนาฬิกาปลุก
ปลุกทุกเช้าแล้วลุกขึ้น ทำนั่นทำนี่ มีเวลาที่บังคับ
ตนเองให้หนึ่งสมาธิ เติบจนกรม ทำอย่างนี้ก็ลำบาก

๓๘ สายกลาง

อ.สุภีร์ นุททอง ๓๙

เหมือนกัน แต่ได้ประโยชน์ ผีก็ให้สติสัมปชัญญะ
 ชัดเกลากิเลส แต่หากทำให้ลำบากเปล่า ๆ ไม่มี
 ประโยชน์ในทางละกิเลสก็อย่าไปทำ จะเป็นการ
 เหนื่อยเปล่า

พระองค์ทรงขยายข้อปฏิบัติสายกลางว่า

เอเต เต ภิกขเว อุโภ อนุเต อนุปคम्म
 มชฺฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพทุธา จก
 ชุกรณิ ญาณกรณิ อุปสมาย อภิญญาय สมุเพธาย
 นิพพานาย ล้วตตติ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มัชฌิมาปฏิปทา ที่ไม่
 เข้าไปในส่วนสุดสองอย่างเหล่านี้ อันตถาคตได้
 ตรัสรู้แล้ว ทำให้เกิดดวงตาทำให้เกิดญาณ ย่อมเป็น
 ไปเพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความ
 ตรัสรู้อริยสัจ เพื่อพระนิพพาน

อยมเว อริโย อญฺจุงฺคิโก มคฺโค. เสยฺยถิํ,
สมฺมาทิฏฺฐิสมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมหนฺโต
สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ.

คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนี้เท่านั้น
ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา
สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมา
สติ สัมมาสมาธิ

ข้อปฏิบัติสายกลางไม่ใช่อยู่ตรงกลาง แต่เป็น
ข้อปฏิบัติที่ไม่เข้าไปในสองขั้วนั้น **เป็นข้อปฏิบัติพิเศษ**
ต่างหากจากสองขั้วนั้น ข้อปฏิบัตินี้ก็คือการฝึกฝน
ตนเอง ให้ดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามหลักอริยมรรค
มีองค์ ๘ ฝึกฝนให้อริยมรรคมีองค์ ๘ เกิดมีขึ้น
มาในจิต หากปฏิบัติตามนี้แล้ว จะทำให้เกิดดวงตา

อ. สุภีร์ นุบทอง ๘๑

ทำให้เกิดญาณ มองเห็นความจริง รู้แจ้งแทงตลอด
 หากทำได้อย่างเต็มที่ **อริยมรรค สมบูรณ์ครบถ้วน**
มีปัญญาเต็มที่ เป็นพระอรหันต์ หากยังไม่สมบูรณ์
เต็มที่ ได้บางส่วน ก็เป็นพระอริยบุคคลระดับใด
ระดับหนึ่ง เป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระ
 อนาคามี หรือแม้ยังไม่ได้เป็นพระอริยบุคคล แต่
 ได้รู้หลักอริยมรรค แล้วฝึกฝนตนเอง ก็ชื่อว่าเป็น
กัลยาณบุรุษ

ข้อปฏิบัติอันเป็นสายกลาง หากแจกแจงขยาย
 ความออกไปอีก ก็เป็น **โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ**
 ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔
 อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์
 ๘ ดังใน *อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต* มีบาลีแสดงว่า

กตมา จ ภิกขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา
อิธ ภิกขเว ภิกขุ กายะ กายานุปัสสี วิหรติ
อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฌาโท
มนสฺสั. เวทนาสุ .. จิตฺเต.. ธมฺเมสุ ธมฺมานุปัสสี วิห
รติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฌา
โทมนสฺสั.

อัย วุจฺจติ ภิกขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา.
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มชฺฌิมาปฏิบัติปทา เป็นไฉน
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัย
เป็นผู้ตามรู้กายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมป
ชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสีย
ตามรู้เวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่... ตามรู้จิตในจิต
อยู่... ตามรู้ธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร
มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสใน
โลกเสีย

อ. สุภีร์ ทุบทอง ๘๓

ดูก่อนฝึกหัดทั้งหลายนี้เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา
โพธิปักขิยธรรมหมวดอื่นก็โดยทำนองเดียวกัน

ในเรื่องปฏิบัติแบบสายกลาง อยู่กลาง ๆ ไม่
เข้าไปข้างใดข้างหนึ่ง จะยกตัวอย่าง ใน สังยุตตนิกาย
สคาถวรรค โขมตรณสูตร เทวดามาถามพระพุทธเจ้า
เกี่ยวกับทางที่ทำให้ข้ามโอชะได้ มีคำถามและคำตอบ
ดังต่อไปนี้

กถํ นุ ตวํ มาริส โขมมตริ

ข้าแต่พระองค์ผู้เฝ้าทุกข์ พระองค์ทรงข้าม
โอชะได้อย่างไร

อปฺปติฏฺฐจํ ขวาทํ อวฺุโส อนนฺยทํ โขมมตริ

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ เราไม่พักอยู่ ไม่เพียรอยู่
จึงข้ามโอชะได้แล้ว

ยถากถั ปน ตวั มาริส อปฺปติฏฺจัน อนาญฺหํ
โอฆมตริ

ข้าแต่พระองค์ผู้บริสุทธิ์ทุกข์ ก็พระองค์ ไม่พัก
อยู่ ไม่เพียรอยู่ ทรงข้ามโอฆะได้อย่างไร

ยทา สุวาทํ อวฺสุโส สนฺตฺติฏฺจามิ, ตทาสุสุ สํสีทามิ
ยทา สุวาทํ อวฺสุโส อายฺยูหามิ, ตทาสุสุ นิฉฺยุหามิ
เอวั ขวาทํ อวฺสุโส อปฺปติฏฺจัน อนาญฺหํ โอฆมตริ
ดูก่อนท่านผู้มีอายุ เมื่อใด เรานั้นยังพักอยู่
เมื่อนั้น เราก้ยังจมอยู่

เมื่อใด เรายังเพียรอยู่ เมื่อนั้น เราก้ยังลอย
อยู่แน่นอน

เราไม่พักอยู่ ไม่เพียรอยู่ อย่างนี้แล จึงข้าม
โอฆะได้แล้ว

โอฆะ หมายถึง ห้วงน้ำคือกิเลสทั้งหลาย

อ.สุภีร์ ทุบทอง ๘๕

ประกอบไปด้วยกาม ภพ ทิฏฐิ และอวิชชา ผู้ข้าม
ได้แล้วก็ เป็นพระอรหันต์ ข้ามได้อย่างไร เทวดามา
ถามพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็ตรัสตอบในลักษณะ
สายกลาง ไม่เข้าไปเกาะข้างใดข้างหนึ่ง เราฟังดู
ก็อาจจงง

พระองค์ตรัสตอบ เรื่องไม่พักอยู่ ไม่เพียรอยู่
ไม่ใช่อยู่เฉย ๆ นะ ทำบางอย่างเหมือนกัน แต่ไม่
ได้พักอยู่ด้วย ไม่ได้เพียรอยู่ด้วย

อป/ปติฏฺฐจํ แปลว่า ไม่พักอยู่ คำว่า **พัก** คือ
ไม่ไปต่อแล้ว หลงสนุกสนานในกามต่าง ๆ พอแล้ว
สบายใจแล้ว เพลิดเพลินยินดีได้เท่านี้พอแล้ว เต็ม
ไปพักอยู่บนสวรรค์ ไปพักอยู่พรหมโลก ไปพักอยู่
กับจิตสงบ ถือว่าถึงที่สุดของทุกข์แล้ว อย่างนี้ก็จม
ค้างเติ่งอยู่อย่างนั้น

อนาญหฺ์ แปลว่า ไม่เพียรอยู่ คำว่า **เพียร** คือ พากเพียรชวนขวยจัดแจงทำเพื่อตัวตน ให้ตัวเอง ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปกว่าเดิม ทำให้ได้นั้นได้นี้มากขึ้นไป กว่าเดิม ซึ่งเป็นกรทำให้ตัวเองเหน็ดเหนื่อยเปล่า ๆ ได้ใหม่มาเรื่อยๆ สิ่งที่ได้มาก็ล้วนแต่ไร้แก่นสาร ลอยไปเรื่อย ๆ ไปที่นั่นที่นี้ เป็นนั่นเป็นนี่ไปเรื่อย

ถ้าได้อะไรมาแล้ว หลงเพลิดเพลिनไปกับมัน พักอยู่ก็จม ถ้าเพียรอยากได้เพิ่ม ทำตนให้ลำบาก หนักขึ้น ก็ลอย แล้วให้ทำอะไร **ก็ต้องปฏิบัติให้** เกิดปัญญา เข้าใจถูกต้องตามความเป็นจริงว่า มัน ไม่มีตัวตนจริง ๆ ไม่มีตัวเราจริง ๆ เป็นส่วน ประกอบของชั้นร์ ๕ เป็นตัวทุกข์ ที่ตกอยู่ภายใต้ กฎไตรลักษณ์ สังขารทุกอย่างล้วนเกิดเพราะเหตุ ปัจจัย เกิดแล้วก็ดับไปทั้งนั้น

อ. สุภีร์ ทุบทอง ๘๗

ทางสายกลางนี้ทำให้เกิดดวงตามองเห็นความจริง ทำให้เกิดญาณมองเห็นความจริง ไม่ให้เกิดญาณมองเห็นลุ่มลึไปจากความจริง ไม่หยุดพักสนุกสนาน ไม่เพียรทำเพื่อตัวตน ก็ไม่จม ไม่ลอย

เรื่องสายกลางที่ได้บรรยายมาวันนี้ มีทั้งเรื่องธรรมเทศนาสายกลาง กับ ข้อปฏิบัติสายกลางสายกลาง ๒ อย่าง อย่างที่ ๑ **มัชฌิมนธรรมเทศนา** ธรรมเทศนาสายกลาง แสดงให้เห็นความจริงของธรรมทั้งปวง ธรรมทั้งหลายว่างเปล่าจากตัวตน เป็น **สูญญตา** ไม่ใช่ไม่มี มี มีแต่ธรรมะ ไม่ได้มีตัวตนเที่ยงแท้ถาวร อย่างที่ ๒ **มัชฌิมาปฏิบัติ** เป็น **พรหมจรรย์** เอาไว้ฝึกฝน เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดดวงตา เกิดปัญญามองเห็นความจริง

สมควรแก่เวลาเท่านั้นจะรับอนุโมทนาทุกท่าน

ประวัติ
อาจารย์สุธีร์ ทุมทอง

วันเดือนปีเกิด วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๕
ที่อยู่ บ้านหนองชะ ต.หนองชะ อ.ลำโรงทาบ จ.สุรินทร์
การศึกษา

- เปรียญธรรม ๔ ประโยค
- ประกาศนียบัตรบาลีใหญ่ วัดท่ามะโอ จ.ลำปาง
- ปริญญาตรี วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

งานปัจจุบัน

- อาจารย์สอนพิเศษปริญญาตรี วิชาพระอภิธรรมปิฎก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต ราชบุรีศึกษาพุทธโฆส จ.นครปฐม
- บรรยายธรรมะตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด
- เผยแพร่ธรรมะทางเว็บไซต์ www.ajsupee.com

รายนามผู้ร่วมศรัทธาพิมพ์หนังสือ
สายกลาง อ.สุภีร์ ทุมทอง

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
๑	คุณสัมพันธ์ ัญญาประสาท	๑๕,๘๐๐
๒	คุณสุนันท์ มนมาถนชกิก	๑๐,๐๐๐
๓	คุณอุดมพร สายเพชร	๑๐,๐๐๐
๔	คุณเกษกาญจน์ ชูณหวิริยะกุล	๙,๐๐๐
๕	คุณณิรันดร์ จรรย์ยา	๘,๐๐๐
๖	คุณบุศรา ยี่ม่นาค	๖,๐๐๐
๗	คณะวิทยากร และลูกโยคปฏิบัติธรรมวังน้ำบึง	๖,๐๐๐
๘	คุณพัชนี ทองลิมา	๕,๐๐๐
๙	คุณวรรณมา หัตถกานนท์	๕,๐๐๐
๑๐	คุณแม่อำนาจ คำนิล และคุณชลลการ - คุณนฤดี - คุณชนัดดา มงคลบุลภรณ์	๔,๐๐๐
๑๑	คุณเนรินทร์-คุณธีรประภา เศวตประวิษฐกุล	๔,๐๐๐
๑๒	คุณพิรุณ จิตรัมย์ยืน	๔,๐๐๐
๑๓	คุณชวีวัลย์ บุญทริกพรพันธุ์	๔,๐๐๐
๑๔	คุณกรทิชาต วัฒนพันธุ์	๓,๘๐๐
๑๕	คุณเฉลิมเกียรติ - คุณปานิสรา เกตุรามฤทธิ	๓,๒๐๐
๑๖	คุณเมษัสครณ์ มีพร้อมพงศ์	๓,๐๐๐
๑๗	ชมรมจริยธรรม รพ.สมุทรปราการ	๓,๐๐๐
๑๘	คุณณัฐ วิชระเสถียร	๓,๐๐๐
๑๙	คุณสุกานดา นาคส่องแสง	๒,๙๐๐
๒๐	คุณสุวิทย์ - คุณอำนาจ - คุณแมชัส ลิ้มปัสุต	๒,๐๐๐
๒๑	คุณพรทิพย์ ไชยณรงค์	๑,๕๐๐

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
๒๒	คุณทิวพร หลวงบำรุง	๑,๕๐๐
๒๓	คุณศิลปชัย ศรีพิทักษ์กุล	๑,๒๐๐
๒๔	คุณเกียรติสิน ลิ้มบุตร	๑,๑๑๐
๒๕	คุณสุวิทย์ แซ่จิว	๑,๐๒๐
๒๖	คุณอนัญญา นางสุวรรณ	๑,๐๐๐
๒๗	คุณนิรมล ตันติพูนธรรม	๑,๐๐๐
๒๘	คุณสุภาพ ซาซาโอะ และครอบครัว	๑,๐๐๐
๒๙	อุทิศให้คุณสมพงษ์ ราชวงษ์	๑,๐๐๐
๓๐	ครอบครัวสุวรรณกิตติ	๑,๐๐๐
๓๑	คุณรชต ชอบธรรมสกุล และคุณแม่อริณณ์ นันทพุลทรัพย์	๑,๐๐๐
๓๒	คุณทิวพร หลวงบำรุง	๑,๐๐๐
๓๓	คุณสมชาย วิศวะ	๑,๐๐๐
๓๔	คุณอุดมพร หล่อทิติยะกุล	๑,๐๐๐
๓๕	คุณวิภา จรรยาภรณ์พงษ์	๑,๐๐๐
๓๖	คุณมานะ นาวิน	๑,๐๐๐
๓๗	คุณอภิชาติ ศรีรัตนอร่าม	๑,๐๐๐
๓๘	พ.ต.อ.บุญเสริม - คุณยุพดี ศรีชมภู	๑,๐๐๐
๓๙	คุณณานิรัตน์ สุวพงษ์ยิ่งเจริญ	๑,๐๐๐
๔๐	คุณประชิต ทองมณี	๑,๐๐๐
๔๑	คุณประภัสสร ภัคดีเรือง	๙๐๐
๔๒	คุณวันดี อุดมวงศ์ยนต์	๘๖๐
๔๓	อ.จันทร์ ทอญเคียน	๖๐๐
๔๔	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๕๖๐
๔๕	คุณสุดา เทพอักษร	๕๒๐

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
๔๖	คุณโกเมธ ศิริเลิศ	๕๒๐
๔๗	คุณเตือนใจ	๕๐๐
๔๘	คุณธวัชชัย - คุณวรรณภา วัฒนชาติ	๕๐๐
๔๙	คุณเสैनัย อัจฉรีย์ และคุณสรวิศ - คุณณัฐพล แจ่มจรรยา	๕๐๐
๕๐	พ.ต.อ.บุญเสริม ศรีชมภู	๕๐๐
๕๑	คุณชวนนัย แพวภัทร	๕๐๐
๕๒	คุณวราภะ พรหมอ้าย	๕๐๐
๕๓	คุณดอกรัก วิยะบุญ	๕๐๐
๕๔	คุณสิทธิชัย ปัญกิจจนาณ์	๕๐๐
๕๕	คุณโนรี กนกพัชมนรัตน์	๕๐๐
๕๖	คุณณัฐ วัชรเสถียร	๕๐๐
๕๗	พระชัยพร จันทวโส	๕๐๐
๕๘	คุณเตือนเพ็ญ	๕๐๐
๕๙	คุณนินดา พิกุลทอง	๕๐๐
๖๐	พ.ต.อ.โสภณ เพชรดี	๕๐๐
๖๑	พ.ต.อ.สิงขร วิมลธำรง	๕๐๐
๖๒	คุณสุภาณี บุรพ์ภาค	๕๐๐
๖๓	คุณภฤชณา ไชยิตจรินันท์	๕๐๐
๖๔	คุณพรกมล กิตติธรรกุล	๕๐๐
๖๕	คุณอัญชัญฐา พรหมลา	๔๘๐
๖๖	คุณวสุนนัย จงศรีรัตนพร	๔๒๐
๖๗	คุณอังคณา - คุณสุรศักดิ์ พันธุ์กลีกร	๔๐๐
๖๘	คุณพิเชฐ บุรินทรภิบาล	๔๐๐
๖๙	คุณศุภากร นิมิตวานิชกุล และครอบครัว	๔๐๐

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
๗๐	คุณวิชัย ตันตินิกุลชัย	๓๒๐
๗๑	คุณกาญจนา จันทร์คง	๒๐๐
๗๒	คุณยุพา พงคะบุตร	๓๐๐
๗๓	คุณวิรัชพร คลิ่งวิจิตร	๓๐๐
๗๔	คุณนอร์ธัน สุขเสถียรศรี	๓๐๐
๗๕	พ.ต.ท.ศักดิ์ดา ทองพิทักษ์	๓๐๐
๗๖	พ.ต.ท.หญิงประณีต เพ็ชรน้อย	๓๐๐
๗๗	คุณธัญพร ภู่งบอง	๓๐๐
๗๘	คุณเสรีภาพ ซาธิพา	๓๐๐
๗๙	คุณนนทกร ลักกะพलगูร	๓๐๐
๘๐	คุณวาสนี ลักกะพलगูร	๓๐๐
๘๑	ด.ญ.ปวีณกร ลักกะพलगูร	๓๐๐
๘๒	คุณสมพร วิเชียรทอง	๓๐๐
๘๓	คุณศิริพันธ์ เผือกโสภาน	๒๘๐
๘๔	ทพ.ปองพล สายสงเคราะห์	๒๖๐
๘๕	คุณวาทีณี สุธนรักษ์	๒๕๐
๘๖	คุณภัคจิรา ประจงศักดิ์	๒๔๐
๘๗	คุณวาสนา บุญศิริพร้อม	๒๓๐
๘๘	คุณบุญสิทธิ์ พรชัย	๒๐๐
๘๙	พระชัยพร จันทวิโส	๒๐๐
๙๐	คุณอาทิตย์ยา เอื้อชัยกุล	๒๐๐
๙๑	คุณธนวรรณ และครอบครัว	๒๐๐
๙๒	คุณจิรายุ ลุนทอง	๒๐๐
๙๓	คุณอารยา ปฏิภาณแก้ว	๒๐๐

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
๙๔	คุณท้อ - คุณสุนันทา แผลมไพศาล	๒๐๐
๙๕	คุณวิมล พัชรักษา	๒๐๐
๙๖	คุณจินตนา เกตุแย้ม	๒๐๐
๙๗	คุณดวงกมล นาคศรีสุข	๒๐๐
๙๘	คุณพินทิพย์ ประมุขวงศ์	๒๐๐
๙๙	คุณอารยา ปฏิภาณภวี	๒๐๐
๑๐๐	คุณแจษฎา บ้านแย้ม	๒๐๐
๑๐๑	คุณสิริกัญญา จันทร์คง	๒๐๐
๑๐๒	คุณมานะ นาวิท	๑๘๐
๑๐๓	พระมหาธีรานนท์ จิรวงศ์โก	๑๘๐
๑๐๔	คุณชนันธร บุปผาสวรรณ	๑๖๐
๑๐๕	คุณสมชาย ตั้งประสิทธิ์โชค	๑๕๐
๑๐๖	คุณพรทิพย์ ไชยณรงค์	๑๕๐
๑๐๗	คุณสุวิ พงศ์สุนันท์	๑๔๐
๑๐๘	คุณบัวลา ถาว์ลย์	๑๓๐
๑๐๙	คุณมานะ นาวิณ	๑๑๐
๑๑๐	คุณสวัสดิ์ - คุณแยวมมาต แก้วเขียว	๑๐๐
๑๑๑	คุณแสง-คุณสมบุญ ไค้สูงเนิน	๑๐๐
๑๑๒	คุณจันท์คุจิ ไค้สูงเนิน	๑๐๐
๑๑๓	คุณจรจินารถ ทรงบรรพต	๑๐๐
๑๑๔	คุณนาถองณ์ ทรงบรรพต	๑๐๐
๑๑๕	คุณกุลนที แสงนาค	๑๐๐
๑๑๖	ช่วยภัยน้ำท่วม	๑๐๐
๑๑๗	คุณประภาพรรณ อุ้นเรือน	๑๐๐

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
๑๑๘	คุณธนา ศรีนิเวศน์	๑๐๐
๑๑๙	คุณนัยรัตน์ ทวีนนททรัพย์	๑๐๐
๑๒๐	คุณภาสกร รุจิราธาตुरु	๑๐๐
๑๒๑	คุณจุฑามาส กอประเสริฐศรี	๑๐๐
๑๒๒	คุณวิภา - คุณวรางคณา สารคำ	๑๐๐
๑๒๓	อ.จันทรา ทองเคียน	๑๐๐
๑๒๔	คุณภาณมาศ โมเฮาพท์	๑๐๐
๑๒๕	พ.ต.อ.กิตติพงษ์ วิเศษสงวน	๑๐๐
๑๒๖	คุณวิชัย สัมโสภา	๑๐๐
๑๒๗	คุณวรรณศิริ วงศ์คุลภ์เกษณ์	๑๐๐
๑๒๘	คุณเป็ย เชียงวณิชชา	๑๐๐
๑๒๙	คุณสิทธิชัย ปัญธิวจณณ์	๑๐๐
๑๓๐	คุณประชา ชาญียงยงค์	๑๐๐
๑๓๑	คุณชฎาพัช แซ่ลิ้ม	๑๐๐
๑๓๒	คุณไพโรจน์ ธนานุรักษ์	๙๐
๑๓๓	พ.อ.พัชริชศักดิ์ ปฎิรูปานนท์	๙๐
๑๓๔	คุณทิวาพร หลวงบำรุง	๘๐
๑๓๕	น.อ.ณัฐพงศ์ - คุณธัญญ์ณี ญาโณทัยจิตต์	๗๐
๑๓๖	คุณกมลพันธ์ เอี่ยมเอก	๗๐
๑๓๗	คุณพรวิดี ศุกรินทร์	๖๐
๑๓๘	คุณสุพัตรา กลิ่นระคนธ์	๖๐
๑๓๙	คุณวีรนุช พรรณพยอม	๖๐
๑๔๐	คุณรัชชัย ตติยะพงษ์พันธ์	๖๐

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
๑๔๑	คุณแฉวีตา มหิรินทร์เทพ	๖๐
๑๔๒	คุณเอกพงศ์ ทิพารัตน์	๖๐
๑๔๓	คุณปรางใจ เกิดนรินทร์	๕๐
๑๔๔	คุณสมพร แก้วเขียว	๕๐
๑๔๕	คุณปวรวรรณ แก้วเขียว	๕๐
๑๔๖	คุณกัญชร บุญเลิศ	๕๐
๑๔๗	คุณศวิตา อุสาหวงค์	๕๐
๑๔๘	คุณภูมินทร์ ปัทมะพรชัย	๔๐
๑๔๙	คุณจิตติพงษ์ เพชรหล่อ	๔๐
๑๕๐	คุณชวิน คำวังจิก	๔๐
๑๕๑	คุณอำนาจ สมบูรณ์ทรัพย์	๓๐
๑๕๒	คุณศศิธร พลประสิทธิ์	๓๐
๑๕๓	คุณแกสร สั่งขันธ์อย	๓๐
๑๕๔	คุณอัษฎสิพร รุ่งแสง	๓๐
๑๕๕	คุณวรรณวิภา เลิศปัญญาพร	๒๐
๑๕๖	คุณชนทอง โพธิ์ซ้อนหิน	๒๐
๑๕๗	คุณประสิทธิ์ โสภาคดี	๒๐
๑๕๘	คุณจกเกษล ปิติชูชีพ	๒๐
๑๕๙	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๒๐
๑๖๐	คุณบุญยวีร์ ครอบมระโทก	๑๐
๑๖๑	คุณศิริพร เนตรงามวงศ์	๑๐
๑๖๒	ด.ช.เอกสหัส ธนพิพัฒน์สังจา และครอบครัว	๑๐
	รวมครุฑาทั้งสิ้น	๑๖๐,๗๖๐

ชมรมกัลยาณธรรม

๑๐๐ ถนนประโคนชัย ตำบลปากน้ำ
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐
โทรศัพท์ ๐๒-๗๐๒-๗๓๕๓, ๐๒-๗๐๒-๙๖๒๔
www.kanlayanatam.com

ธรรมชาติทั้งหลายนั้น มันเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย
ของมันอย่างนั้น ไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล
เป็นสิ่งว่างเปล่าจากตัวตน แต่เราทั้งหลาย
หลงเข้าใจผิดไปเอง คิดว่ามันเที่ยงแท้ถาวร
เป็นสุข เป็นตัวเป็นตน เกิดความยึดมั่นถือมั่น
ผิด ๆ ขึ้นมา ยึดว่ามันเที่ยง ทั้ง ๆ ที่มันไม่เที่ยง
ยึดว่ามันสุข ทั้ง ๆ ที่มันไม่สุข ยึดว่าเป็นตัวตน
ทั้ง ๆ ที่มันไม่ใช่ตัวตน มันไม่ได้เป็นอย่างที่เรายึด
มันเป็นอย่างที่มีมันเป็น

ชมรมกัลยาณธรรม

www.ajsupee.com

www.kanlayanatam.com